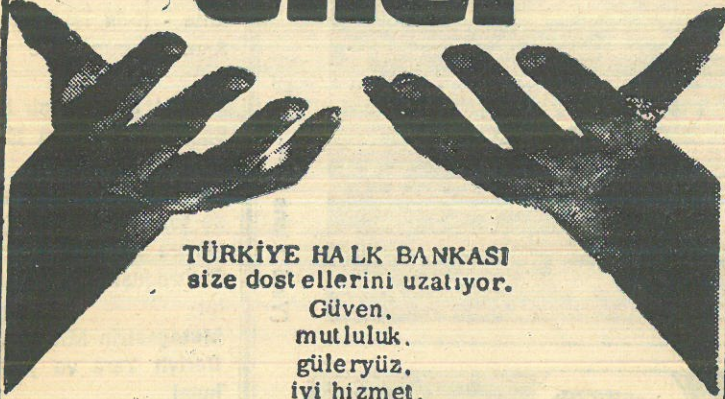

dost eller

TÜRKİYE HALK BANKASI
size dost ellerini uzatıyor.

Güven,
mutluluk,
güleryüz,
iyi hizmet,
modern uygulama
Halkın bankası olan
TÜRKİYE HALK BANKASI
daima
hizmetinizdedir.

TÜRKİYE HALK BANKASI

(Basın: A - 106252/60230 — 117)

320

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KASIM 1978

İÇİNDEKİLER:

Hinçer'in Emeğiyle 30 Yıl	Yaman AKBAYAR
Nasreddin Hoca	Halil ASLANGÜL
Folklorcularımız: Salt Uğur (1882 - 1954)	Kerim YUND
Kerkük Hoyrat ve Manileri — 2 —	Hikmet DİZDAROĞLU
Konya'da Kuşçuluk ve Kuşlar 1	Mahmut SURAL
Karacaoğlanlar ve Büyük Karacaoğlan — 2 —	Cemil YENER
Türk Folklor Kurumu Dijon'da Birinci Oldu	Üstün GÜRTUNA
İğde Yolu ve Ersandık Efsaneleri	Doç. Dr. Saim SAKAOĞLU
Üçleme Sav'larımız	Gündüz ARTAN
Kadınhanı Kurthasanlı Köyünde Yağmur Gelini ve Aydaş Aşısı	Hikmet SU
Malatya'da Keçi Derisinden Yayılcı Yapımı	Ahmet ŞENTÜRK
Âşık Hasta Hasan'la Âşık Üzeyir Fakiri	Haydar ÇETINKAYA
Antakya'dan Şeyh Miktad ve Mlyase'nin Öyküsü	Dr. Edip KIZILDAĞLI
Prizren'de Türk Manileri — 2 —	Nimetullah HAFIZ
Nejat Birdoğan Milli Folklor Araştırma Dairesi Başkanlığına Atandı	T.F.F.

SAYI : 352

KURUŞ : 500

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

321

TFLEW MUDOGCBVNJEHXSRPQMNHE
GDNCCOCCOCCOCCOCCOCCOCCOCC
WMQXHKGAUSE
ADOTFUNHO
MZKBYE
NBIDO
AIBB

BANKANIZI
SEÇTİNİZ Mİ?

demek ki
görüşünüz
kuvvetli...

TÜRK TİCARET BANKASI
EDİRNE'den KARS'a kadar yurdun her köşesinde hizmetinizde

(Folklor: 118)

(Radar Reklâm: 119)

ağzınızda eşsiz
grin[®]
duygusu

grin grin duygusu
yaşamı ağzıda
her gülüşünüzde belli olur
pürü pürü sağlıklı dişler

grin
seffaf yeşil hoş kokulu
diş macunu

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALK BİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 352

KASIM 1978

YIL : 30 — CİLT : 18

HİNÇER'İN EMEĞİYLE 30 YIL

Yazan : Yaman AKBAYAR

Koskoca bir delikanlı.. Otuz yaşına bastı bu ay. Nüfus memurluğundan alınmış bir nüfus kimlik cüzdanı yok delikanlının!.. Nüfus kimlik cüzdanı, yaşayıp yaşamaması, Hınçer ailesinin elinde!..

Diyeceksiniz ki, hadi köylerimizde nüfus kimlik cüzdanı olmadan yaşayanları duyduk ama, kente bu neyin nesi?...

Açıklayalım: Sözü ettiğimiz, daha adını bile vermediğimiz «delikanlı», arslan, gürbüz «delikanlı», bir dergi: Türk Folklor Araştırmaları.

Doğum tarihi: Ağustos 1949. Anası - babası: Hınçer Ailesinin tüm bireyleri. Ne ile beslenir, yaşar?: Hınçer Ailesinin varı - yoku ile, sürdürüm (abone) bedelleri ile, reklâm gelirleri ile.. Ancak, siz tek kaynak, tek dayanak olarak, Hınçer Ailesini sayabilirsiniz.

Evet, ekmeğin gibi, halkbilimi de, yaşamlarının ayrılmaz parçasıdır Hınçer Ailesinin. Baba İhsan Hınçer, İstanbul Belediyesi'nde Varidat Müdürü göreviyle çalışır yıllardır. Türk Folklor Araştırmalar Dergisi'ni, hiç aksatmadan, Türk Halk Bilgisi Derneği'nin yayım organı olarak yayımlar.

Türk Folklor Araştırmaları, cumhuriyetin ilk yıllarının Halk Bilgisi Haberleri Dergisinden sonra 55 yılda, hem en uzun yayın yaşantısı olan halkbilimi dergisi olmuş, hem de halkbilimi nal

zemesi yönünden en zengin süreli yayınların en başında yer alma başarısını göstermiştir.

Bunca yıldır, nice bilim adamının, halkbilim araştırmacısının, yazarın, öğretmenin, halkdan kişilerin karınca örneği bilgi, belge, fotoğraf taşıdığı Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, bugün 349'u bulan sayısı, bu sayıların yer aldığı 18 cildi ile, Türkiyemizdeki halkbilim yayınları arasındaki önemli yerini çöktan almıştır.

Biliyoruz, sıkıntılı günlerle geçti 30 yıl. Daha da feraha çıkamadılar, sıkıntılı günler sü rüyor. Kâğıda yapılan üstüste zamlar, PTT zamları, «Derginin dili Öztürkçe, değiştirmezseniz ke seriz sürdürümü!» diyen, diyebilei, bakarlık yüksek yetkililerinin çıkardığı zorluklar, dağıtım güçlükleri v.s. v.s..

Fakat, bir gerçek var; inançlarıyla, efsaneleriyle, geleneksel şenlikleriyle, eğlenceleriyle, köy seyrilik oyunlarıyla, manileriyle, bilmecele riyle, masallarıyla, Karagöz - Hacivat'ı ile, halk ozanlarıyla, budunbilimi ile... Türk Halk Kültürünü belgeleyen, otuz yaşına basan «delikanlı» ölmeyecektir. Öldürmemeğe kararlıyız.

Biz, bunca yıl emek vererek dergiyi yaşatan, başta İhsan Hınçer olmak üzere, Hınçer Ailesine içten teşekkürlerimizi, tebriklerimizi sunuyor, kırkıncı, ellinci yılda sorunsuz bir yayın yaşantısı görmek umuduyla, başarılarının yine sürekli olmasını diliyoruz.

(Cumhuriyet Gz. 1.9.1978)

NASREDDİN HOCA

Yazan : Halil ASLANGÜL
(Emekli Vaiz)

Elbette ki her ulus yetiştirdiği ünlü kişilerle övünür, sevinir ve onları bütün dünyaya tanıtmak ister.

Bizim de böyle varlığı ile övünebileceğimiz birçok değerlerimiz vardır. Bunlar türlü alanlarda gerçekten ilgi çekici özellik ve başarılar göstermişlerdir.

Fakat ne yazık ki biz bunlara çoğunlukla lâ-yık oldukları yeri verememiş; veya onları dış dünyaya gereği gibi tanıtamamış durumdayız. Oysa üstünde durulması gereken nice değerlerimiz vardır ve bunların herbiri Türk'ün gücünü, dehasını, onun yüce niteliklerini açıkca isbatlayabilecek bir delil, bir belge demektir.

Bunlardan biri de Türk mizah yeteneğinin sembolü olan Nasreddin Hocamızdır.

Gerçekten Nasreddin Hoca bugün hâlâ dilden dile dolaşan, 7 yüzyıldan beri canlılığını, zelliğini yitirmeyen fıkraları ile insanları güldürmüş, aynı zamanda düşündürmeyi de bilmiştir. Yaşadığı çağın gerçeklerini iyi bilen ve onları usta mizah yeteneği ile ortaya seren bir halk filozofu olmuş ve daima halkının sözcülüğünü yapmıştır.

Öyle ki Hocanın fıkraları halkın sorunlarını, özelemlerini, olaylar karşısındaki tepkilerini dile getirmiş, hatta onlar en katı yöneticilere, hükümdarlara karşı bile kullanılacak vurucu bir güç olarak kabul edilmiştir. Halk, onları bu fıkralarla öğrenmiş, eleştirmiş, âdeta onlardan bu fıkralara öcünü almıştır.

Bunların arasında en çok bilinenler Timur-enk'in sözkonusu edildiği fıkralardır.

Gerçi yapılan araştırmalara göre Hocanın Timur'dan önce yaşadığı, ve buna göre fıkralarda belirtildiği gibi Hoca ile Timur arasında herhangi bir ilişkinin olamayacağı anlaşılmaktadır.

Fakat burada üstünde durulması gereken ve ilgi çeken husus şudur: Halkın gözünde Hocanın fıkraları ve onun kişiliği öylesine büyük bir etken olmuştur ki onun ölümünden sonraki olaylar ile yine bu fıkraların keskin mizah gücü ile leştirilmiş, yönetici güçlerin haksız veya yanlış tutumlarına karşı bunlarla tepkisini belirtmiştir. Hoca'nın için de ya Hocanın fıkraları yer, zaman ve kişiler değiştirilerek yeni olaylara uygun bir biçimde sokulmuş veya tamamen yeni fıkralar yazılıp ona mal edilmiştir.

Aslında ona ait olmayan fıkraların Nasreddin Hoca fıkrası olarak anlatılmakta olması, onun Türk mizah gücünün en büyük sembolü sayılmasının canlı bir belirtisidir. Gerçekten mizah denildiği zaman ilk akla gelen isim Nasreddin Hoca olmaktadır. Bu nedenle de üstün bir mizah yeteneğine sahip olan halkımız tarafından zamanla oluşturulmuş fıkralar bile çoğunlukla Nasreddin Hocaya mal edilmektedir. Gerçi bu arada onun kişiliğine, mizah gücüne, esprisine ters düşen fıkralar da yazılıp söylenmektedir. Ancak bunların hiçbir şekilde Hocaya yüklenemeyeceği, hiçbir yönden Türk mizah gücünün bir ürünü sayılamayacağı daha ilk bakışta kolayca anlaşılacak durumdadır. Bu bakımdan bunlar üstünde durulacak bir mesele değildir. Fakat burada önemli olan Hocanın halk üstündeki etkisi ve onun bir mizah sembolü kabul edilmiş olması gerçeğidir.

13. yüzyılda yaşayan ve Sivrihisarın bir köyünde Abdullah adında bir köy imamının oğlu olan Nasreddin Hoca, öğrenimini o devrin öğretim kurumu olan medreselerde yapmış, bir ara kadılık görevinde de bulunmuştur. Fakat o hiçbir zaman katı öğretilerin, halktan kopuk değer ölçülerinin dar sınırları içinde kalmamış, her türlü görevin ve sıfatın ötesinde her şeyden önce bir halk adamı, bir halk filozofu olarak yaşamış, halkın yaşantısı ve kültürü ile yuğrularak ünlü bir mizah ustası olmuştur.

Onun kadar tanınmasa bile bilim alanında bir hayli ün yapmış olan Hızır bey, Hocanın Fatma adındaki kızının oğludur.

Esasen Hocamız çağına göre oldukça ileri bir bilim düzeyine ulaşmış, daha çok tasavvufun ve mistisizmin geçerli olduğu bir dönemde sorunlara gerçekçi ve müsbet bir açıdan bakmayı bilmiştir.

Öyle ki, bir din adamı olduğu halde, tutuculuğa, yobazlığa, halkın din yolu ile uyutulmasına karşı çıkmış, bu konuda da yine ünlü mizah kılıcını kullanmıştır.

Onun bu yönünü belirtmek bakımından şu fıkra gerçekten güzel ve ilginçtir :

Hocanın karısı geceleri uyuyamamaktan yakınır ve iyi uyuyabilmek için Hoca'dan bir muska yazmasını ister. Bunun üzerine Hoca o devirde din adamlarının vaiz vermek için başvurduğu kalınca bir din kitabını karısına uzatarak, bunu

SAİD UĞUR (1882 - 1954)

Yazan : Kerim YUND

Bir makale veya bir kaç şiir yazarak kendini ünlü kişi sayanlar, yaptıkları bu görevlerden ötürü ulu katlara atanmalarını umanlar olduğu gibi, Anadolu'nun bir köşesinde her çeşit öğrenimini de yaptıktan sonra sessizce çalışıp kozasına gömülenler de vardır. İşte bu tiplerden biri de Said Uğur'dur. Yazdıkları makale ve şiirler yerel gazetelerde yerle bir olmuş. Halkın anısında kalabilenler de sürüklenen taşlar gibi anonim bir duruma düşmüştür. Kendisine saygı gösterilince o iriyarı adam küçülür küçülür bir iğnenin deliğinden geçecek iplik olurdu. Onun öğrenmesi şöyle dursun yüzüne karşı yükseltici sözler söylemek Hoca'yı cehennem azabına koşmaktı. Said Uğur ilerici idi. Soyadı kanunu

başucuna koyup yatmasını, bu takdirde çok rahat uyuyabileceğini söyler. Fakat karısı şaşırır; «Hoca der, bu ne biçim muska. Senin verdiğin şey bildiğimizi kitap. Bunun ne faydası olur ki?» Hoca gülümseyerek, «Sen benim dediğimi yap, faydasını göreceksin, ben hergün camilerde bununla yüzlerce kişinin uyutulduğunu çok iyi biliyorum», cevabını verir.

Böylesine ilginç bir kişiliğe sahip olan Hocamız ne yazık ki uzun yıllar sadece bir güldürü ustası olarak bilinmiş, onun gerçek yönü, felsefesi, esprisi ve toplumdaki yeri son zamanlara kadar yeterince bir inceleme ve araştırma konusu yapılmamış, yine yakın zamana kadar dış dünyaya da lâ-yık olduğu biçimde tanıtılmamıştır.

Ancak kendi mizah gücü ile zamana direnmesini bilen ve yaşama olanağı bulabilen fıkraları, dünyada da büyük bir ilgi ve hayranlık uyandırmalarını bilmiştir. Son yıllardaki kimi girişimler de Onu dünya aydınlarına daha yakından tanıtmaktadır. Yapılan araştırmalara göre Hoca hakkında çeşitli dillerde basılmış halen 286 kitap vardır. Bu durum elbette sevindiricidir.

Esasen başta da belirttiğimiz gibi bir ulusun yetiştirdiği değerlere sahip çıkması, onun başlıca görevlerinden biridir.

Katı yaşam koşulları içinden bile üstün gücü ile koskoca bir mizah dünyası yaratabilen, 7 yüzyıldan beri insanları güldürebilen ve güldürürken düşündüren Hocamız da mutlak surette bu büyük değerlerimizden biridir.

Çıktığında kendisi Silifke Belediye Başkanı idi. Bir çokları ondan kendileri için bir soyadı başışlamasını isterdi. O kendi adı olan Said kelimesini «Uğur» diye Türkçeleştirmişti. Belediye Nikâh Memuru Hamdi beye de Hamdi karşılığı olarak kendi adının Türkçesi «Öğü»ü vermişti. Böylece çok kişinin soyadı koyucusu olmuştu. Bu durumu bile onun ne ölçüde irfanlı bir kişi olduğunu gösterir. O metotlu çalışmazdı, fakat kaldırılan her taşın altından çıkardı. Üstün değerini kendisi ile görüşenler çok iyi bilirler. Rahmetli bir hayli çektikten sonra üremiden gözlerini yumdu. Öğretmen, okul müdürü, Belediye başkanlığı, Mersin Müftülüğünde bulundu. 1882 de Silifkede doğan Hocasade Said Uğur Mersin'de müftülüğünden emekli ve sıkıntılı bir durumda 1954'de gözlerini kapadı. İstanbul Öğretmen okulu mezunudur.

Seçkin edip İsmail Habib Sevük Adana bölgesi Maarif Emini iken Silifkeye yaptığı bir gezide Said beyin özel kitaplığını ziyaret ettiğini söyler. Said Bey Silifke Türkocağı Reisi olduğundan İçel Folkloru ve yerli kelimeleri oldukça kolay toplama derleme olanağını da bulmuştur.

Said Uğur'un İçel'de çıkan «Taşili», «İçel», «Millî Mefkûre», «Göksu» gazete ve dergilerinde yazıları bulunduğu gibi Mersin'de yayınlanan «Yeni Mersin» gazetesinde, Halkevi yayını «İçel» adlı dergide, İsmail Habib Sevük'ün yayınladığı «Adana Mıntıkası Maarif Mecmuası» ve «Çukurova'da Memleket» dergilerinde de yazıları vardır. Gerek kendi adı ile gerekse başkaları ile birleşik kitap ve broşürleri de vardır. Bu kitaplar çevrenin tarih, coğrafya ve folkloru ile ilgili yayınlardır. Yapıtlarından kitaplığımızda bulunanların adları şunlardır:

1) İçel Folkloru. Üç cilt olup, Halkevleri genel merkezince basılmıştır.

2) İçel Rehberi. Mersin'de Fuat Akbaş ile birlikte bastırılmıştır.

3) İçel Tarihi: Bu yapıt iki cilt olup gazetede tefrika edildikten sonra yeniden bastırılmıştır. Çok yazım yanlışı vardır.

Basılmış bu altı kitabının yanında Said Uğur'un basılmamış kitapları da vardır. Fakat ölümünden bu yana 20 yılı aşkın bir süre geçtiği halde bu kitapların durumu üzerine kesin bir bilgi elde edilememiştir.

KERKÜK HOYRAT VE MANİLERİ

— 2 —

Yazan : Hikmet DİZDAROĞLU

Nedir ki, bu savında direnmiyor, bir açık kapı bırakarak, «Bunun böyle olması, klasik Türk şiirinin bazı biçimlerinin, eski halk edebiyatının belki bilmediğimiz biçimlerinden alınmış olmak ihtimalini çürütmez.» diyor (s. 101).

Eski Türk şiirinde, yedi ya da sekiz heceli dizelere dayalı dörtlükler, ya da on, on iki, on dört, on beş heceli koşalara (beyit) dayalı örnekler bulunduğunu biliyoruz (9). Durum böyle olunca, **maniye** çok heceli dizelerin «düzenli bir şekilde kısaltılmışından doğmuş» saymak yerine, zaten var olan yedi heceli dörtlüklerin, zamanla gelişerek **maniye** dönüştüğünü kabul etmek, daha doğru olur sanıyoruz.

Tarih boyunca, hece ölçüsünün değişik kaplılarıyla şiirler söylendiği dikkate alınır, az heceli dizelerin, çok hecelilerin kısaltılmasından doğduğunu öne sürmek, bir varsayım olmaktan öteye geçemez. O zaman, çok heceli dizelerden oluşmuş şiirlere öncelik tanımış oluruz ki, böyle bir savlamayı kanıtlayacak örnekler elimizde bulunmamaktadır.

5. Dede Korkut Hikâyeleri üzerinde görüşleri de gerçekleri yansıtmıyor.

a) Önce, Dede Korkut Hikâyelerinin, «on dördüncü çağda telif edildiğini ve yazıldığını» bildirerek (s. 107) bir yanılgıya düşüyor.

Dede Korkut Hikâyelerinin yazıya geçirilişi tarihi ile ilgili değişik görüşler öne sürülmüştür. Bu hikâyeleri iki kez yayımlayan ve bu konuda en yetkili kişi olan Sayın Orhan Şaik Gökyay, bunları tekrar gözden geçirdikten ve eleştirdikten sonra, şu sonuca varmıştır: «Bütün bu incelemelerden çıkan netice odur ki, Dede Korkut Hikâyeleri, elimizdeki kitapta bu son şeklini XV. yüzyılın başlarında almış ve Osmanlı devletinin kuvvetlenerek Anadolu'ya tamamiyle hakim olduğu bir devirde yazıldığı için, kitabın başına, Osmanlı hanedanının kıyamete kadar sürüp gideceği hakkında bir kehanetin ilâvesi, hikâyeleri toplayan biri tarafından gerekli görülmüştür.» (10).

b) Dede Korkut Hikâyelerinde, düzyazı dışında, tam koşuk niteliğinde olmayan, birtakım örnekler vardır. Fuat Köprülü, bunları, «nazımın iptidai bir şekli» saymaktadır (11).

Öbür kaynaklar da Köprülü'nün düşüncesini paylaşırlar.

Ata Terzibaşı'nın, Dede Korkut Hikâyelerindeki düzyazı olmayan kimi parçaları «**mani** dörtlüklerinin önemsiz kalıntıları» kabul etmesi (s. 107) ve «**mani** biçiminin gelişme başlangıcını gösteren ilk mahsuller» sayması (s. 108), kanımızca, gerçeklerle bağdaşmamaktadır.

Bir şeyin **kalıntısının** bulunması için, daha önce kendisinin var olması mantık gereğidir. Ata Terzibaşı, ya **kalıntı** sözcüğünü **örnek** sözcüğü yerinde kullanmıştır; ya da, daha önceki şiir örnekleri geleneğinin sürüp gittiğini anlatmak istemiştir. Bu son anlamda kullanılmışsa, o zaman da, **maninin** daha önceki yıllarda varlığını benimsemiş oluyor ki, bu da kendi düşüncesine ters düşmektedir.

Fuat Köprülü de **kalıntı** sözcüğünü kullanmıştır, ama yerinde ve doğru olarak kullanmıştır. Koşuk (nazım) kurallarının belirlenmesi için, uzun bir zamanın geçmesinin zorunluluğuna dikkati çekerek şöyle demektedir: «Mamafih, nazım kaidelerinin lâyıkı ile yerleşerek **veznin** meydana gelebilmesi, epeyi sonraya ait tekâmül devresinde mümkün olur; ondan önce **nazım** iptidai ve yerleşmemiş şekilde, yani seciler, tekrarlarla temin edilerek bir nevi ahenge bağlı olarak bulunur ki, Dede Korkut Hikâyeleri ve birtakım masal tekerlemeleri, o anda söylenilmeye elverişli olan bu eski ifade şeklinin çok sonraya ait birer **kalıntısıdır.**» (12).

Dede Korkut Hikâyelerindeki düzyazı dışında kalan metinler, işte bu anlamda birer **kalıntıdır**, yoksa birer **mani** kalıntısı değildir.

6. **Mani** bağlamlarının ilk iki dizesinin, öbür dizelerle sıkı anlam bağlantısı bulunmadığı, hatta birer **doldurma** olduğu kanısı, bilim çevrelerinde yaygındır.

Ata Terzibaşı, «**hoyrat** ve **manilerimizde** kanatlar arasında umumiyet itibarıyla mana bağlantısı bulunduğu» inancındadır (s. 74). Verdiği örneklerle bunu kanıtlamaya çalışıyor. Ancak, kitabının bir başka yerinde, bu inancına aykırı düşecek bir dil kullanmaktadır: «... Cinas-

lı **hoyratların** ilk kanatları, sadece ahenk temini için kafiyeyi kuran yarım kalmış birer kanat halinde belirmiştir.» (s. 115).

Demek oluyor ki, hiç değilse birinci dizelerin, öbürleriyle anlam bağlantısı yoktur; tümce bu anlama gelmektedir.

Maniler üzerinde son zamanlarda yapılan araştırmalar, Ata Terzibaşı'nın görüşüne güç kazandırmaktadır: **Manilerin** birinci ve ikinci dizelerinin, uyakları hazırlayıcı bir giriş niteliği taşımadıkları, anlamca üçüncü ve dördüncü dizelerle bağlantılı olduğu savunulmaktadır (13).

Bizim kanımızca, bu anlam bağlantısını genellemek doğru olmaz. İlk iki dizesi anlamı olan **manilerin** yanında, birinci ve ikinci dizelerinin öbürleriyle bir ilişkisi bulunmayan **maniler** de bulunmaktadır. Kesinlemeye gitmek, eldeki binlerce örnek karşısında, geçerli olamaz.

7. **Divanü Lûgat-it-Türk'te** **mani** örnekleri var mıdır? Biz, bir kitabımızda, **Divan'da** **mani** biçiminde bir dörtlük bulunduğunu yazmış ve oradan aldığımız örneği yayımlamıştık (14).

Ata Terzibaşı, canlı örneğe karşın, bizim görüşümüze katılmamakta, yedi heceli ve aaxa şemalı dörtlüğü **mani** saymamızı «pek isabetli» görmemektedir (s. 108, not: 25). Nedeni de şu: «... O dörtlükteki kafiyenin, ancak o tarz şiir için kabul edilecek çelimsiz bir ahengi vardır (?). Hatta eserde geçen öbür dörtlükler göz önünde tutulacak olursa, bu dörtlüğün üçüncü kanadıyla dördüncü kanadının yer değiştirmiş olması ihtimali de düşünülebilir (?). Dörtlüğün vezni de, **mani** vezninin bölmelerine göre ahenk tutturmamaktadır.» (?) (15).

Bize öyle geliyor ki, sayın Terzibaşı, canlı örneği bir yana iterek, önyargı ile, karşı savı öne sürmektedir.

a. **Divan'daki mani** dörtlüğü şudur:

Körklüğ tonuğ özünğne
Tatlığ aşığı adhınka
Tutgıl konuk ağırılığ
Yadhsun çawing budhunka (16)

Görülüyor ki, dörtlük, dize sayısı, yedi heceli olması ve uyak düzeni bakımından tam bir **mani'dir**. **Divan'daki** öbür dörtlüklerin aax şemasında olması, bütün dörtlüklerin de o düzende olmasını zorunlu kılmaz.

Fuat Köprülü'nün şu önemli uyarısını anımsatmakta yarar var: «**Divanü Lûgat'teki** muhtelif manzumelerin, İslâm devri de dahil olmak üzere, muhtelif devrelere, ve kezalik, Müslüman Türk zümreleri de dahil olmak üzere muht-

telif Türk zümrelerine aidiyetini kabul edebiliriz.» (17). Bu demektir ki, Kâşgarlı Mahmut, yapıtına, çeşitli Türk zümrelerinin şiirlerinden örnekler almıştır. Bunlardan birinin ya da birkaçının öbürlerine benzemeyişi, bunların kural dışı olduğu anlamına mı gelir? Çeşitli Türk boyalarının hep aynı koşuk biçimini kullandığını gösterir elimizde hangi kanıtlar bulunmaktadır?

b) Yazarın, Dede Korkut Hikâyelerinde bulunan ve **Divan'daki** koşuklara (manzumelere) hiç benzemeyen, hatta koşuk olup olmadıkları hâlâ tartışma konusu yapılan parçaları **mani** türünün ilk örnekleri saydığı halde, her yönüyle **mani** dörtlüğü olan ve kuşkuyla asla yer veremeyen bir parça karşısında duraksamasını anlamakta güçlük çektiğimizi belirtmeliyiz.

Dörtlük ortada, **mani** türünün yapısı ve özellikleri de belli, öyleyse aykırılık nerede?

c) Dörtlükte uyakların «o tarz için kabul edilecek çelimsiz bir ahengi» olduğunu öne sürmek, bir özne görüş olmaktan öteye geçmez. Bir türün gelişme döneminden önceki çağlarda, ta başlangıcında, daha sonraki yüz yıllarda olgunlaşmış örneklerini beklemek, bilimsel yönden bir yanlış zamanlama (anakronizm) olmaz mı?

Hemen belirtelim ki, **Divan'daki mani** dörtlüğü, uyaklarının yapısı bakımından eksiksizdir, uyaksız dize yoktur. İkinci ve dördüncü dizeler **tam uyaktır**, birinci dize **yarım uyaktır** (assonance).

Bir de sayın Ata Terzibaşı'nın yayımladığı **manilerden** birine bakalım:

Bağırızda **narınclar**
Yéngi şerbe **damcılar**
Gözlerim ceyran görse
Géce gündüz **zavınclar** (18)

Görüldüğü gibi bu **maninin** ikinci dizesi, birinci ve dördüncü dizelerle uyaklı değildir: **damcı** sözcüğü, **narınc** ve **zavınc** sözcükleriyle uyak yapılmak istenmiştir, ama olmamıştır. Demek ki, bırakınız yüzyıllar öncesini, gelişme aşamasını tamamlamış çağlarda bile, bir türün pürüzlü örneklerine rastlanabiliyor, doğaldır bu. Halk şiirinde olsun, saz şiirinde olsun, bunun sayısız kanıtlarını bulabiliriz.

ç) **Divan'daki mani** dörtlüğünün ölçüsünün (vezninin), «**mani** vezninin ölçülerine (19) göre ahenk tutturamaması» sözünden de bir anlam çıkarmak güçtür.

Başka kaynakları bir yana bırakarak kendi kitabına bakalım. Şöyle diyor bu konuda: «**Hoy-**

rat ve manilerin vezni umumiyetle 4+3=7 ve 3+4=7 düzenine girmekle beraber bazan 2+5=7 ve 5+2=7 biçiminde de belirmektedir.» (s.63).

Divan'daki mani, 4-3 duraklıdır ve 7'li kalibin en uyumlu durağı da budur. Birinci bölümü az heceli duraklarda aynı uyumu bulamayız. Öyle ise, bu veriler karşısında, Ata Terzibaşı'nın ölçü ile (doğrusu: durak'la) ilgili yarısı da bilimsel yünden tutarlılık göstermiyor.

Bir kez daha yinelemekte yarar görüyoruz: Divan'dan aldığımız dörtlük bir manidir, ve türünün özelliklerini taşımaktadır.

**

Yukarıda değindiğimiz ve yer darlığı yüzünden değinemediğimiz noktalara karşılık, Ata Terzibaşı'nın, olumlu görüş ve eleştirilerine de rastlamaktayız.

Bunlardan biri, başta Fuat Köprülü olmak üzere, birçok Türkolog ve doğubilimcinin **Kutadgu Bilig**'de geçen dörtlükleri mani saymaları yanlışlığıdır. **Kutadgu Bilig**'in değişik yerlerinde bulunan ve sayısı 173'e ulaşan (20) bu dörtlüklerin uyak düzeni maniyeye uymakla birlikte, ölçü aruzdur, mani ile hiç bir ilişkisi yoktur. Ata Terzibaşı, bu görüşün yanlışlığına değinmektedir (s.102). Hemen söyleyelim ki, bu konuda öncelik, Pertev Naili Boratav'ındır. Pertev Naili Boratav, yıllar önce, bu yanlışlığa işaret etmiş, adı geçen dörtlükleri «İran'ın rubai biçiminden Türk tuyuguna geçişte bir aşama» diye nitelendirmiştir (21).

Ata Terzibaşı'nın dikkatli bir gözlemi de belirtmeliyiz. Mani katarından oluşan bir zincirleme, yakın zamanlara değin, Pir Sultan Abdal'ın dervişlerinden ve ünlü Alevi şairlerinden Kul Himmet'in sanılıyordu. İkinci Sadettin Nüzhet Ergun, mani dörtlüklerine kuşuklu gözle bakmış, «İleri yayımlarken, dipnotunda, «Bu manzumenin, Kul Himmet'e mensup bir derviş tarafından yazılmış olması muhtemeldir.» demişti (22). Bu görüş doğru idi.

Ata Terzibaşı da, şimdi anaçığımız kaynak habersiz olarak, Sadettin Nüzhet Ergun'un görüşüne katılmış, mani katarının Kul Himmet'in olamayacağını, «Nitekim son maninin Kul Himmet Üstadımız kanadı bunu açıkça göstermektedir.» sonucuna varmıştır (s.111).

Sadettin Nüzhet Ergun ve Ata Terzibaşı'nın bu dikkatleri, tekke ve sazşairleri üzerine çalışan, değerli araştırmacı İbrahim Aslanoğlu'nun yayımladığı **Kul Himmet Üstadım** adlı bir

kitapla (23) aydınlığa kavuşturulmuştur. Bu araştırmadan öğreniyoruz ki, XVI. yüzyılda yaşamış Kul Himmet'in dışında, onun yolunda yürüyen, ama onun gibi tarikat bağnazı olmayan, on sekizinci yüzyılın son ve on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında yaşamış, «Kul Himmet Üstadım» tapşırmasını kullanan bir başka Alevi Bektaşî şairi daha vardır.

Divriği'nin Karageban bucağına bağlı Örenik köyünde doğan ve asıl adı İbrahim olan bu şair, şiirlerinde, tarikat yolunda kendine usta seçtiği Kul Himmet'e saygısından ötürü, «Kul Himmet Üstadım» tapşırmasını kullanmıştır. İşte bunun ayırımına varılmadığı için, şiirlerinin birçoğu, Kul Himmet'e mal edilmiştir. Kul Himmet'in diye bilinen mani katarı, bunlardan biridir. Sadettin Nüzhet Ergun'da bu mani katarı 23 dörtlükten oluşmaktadır; İbrahim Aslanoğlu yayımında ise 26 dörtlüktür ve iki yayımdaki dörtlükler birbirinin tıpkısı değildir (24).

Son olarak, kendi kitaplarından biriyle il-

(9) **Türk Edebiyatı Tarihi**, s. 92-93; Fuat Köprülü, **Edebiyat Araştırmaları**, Ankara 1966, s. 117, 127-128.

(10) **Dedem Korkudun Kitabı**, s. LXXVIII.

(11) **Türk Edebiyatı Tarihi**, s. 91; **Edebiyat Araştırmaları**, s. 126.

(12) **Edebiyat Araştırmaları**, s. 125

(13) **Dr. Seyfi Kurtbaş, «Bir Mani Derlemesinin Düşündürdükleri»**, **Halkbilim dergisi**, 23, Ocak 1977.

(14) **Halk Şiirinde Türler**, s. 49, not: 160.

(15) **Soru işaretleri bizimdir**.

(16) **Divan**, I, s.45. **Kitabımızda, bir dizgi yanlışlığı olarak, birinci dizinin sonundaki sözcük, «özüneğge» biçiminde çıkmıştır. Doğrusu özünğge'dir.**

(17) **Türk Edebiyatı Tarihi**, s. 185.

(18) **Kerkük Hoyrat ve Manileri**, s. 455, no. 232.

(19) **Burada «ölçü» sözcüğü yerinde kullanılmamıştır, söz konusu olan şey «ölçü» değil duraktır.**

(20) **Türk Edebiyatı Tarihi**, s. 201.

(21) **Pertev Naili Boratav, 100 Soruda Türk Halkedebiyatı**, İstanbul, 1969, s. 194.

(22) **Sadettin Nüzhet Ergun, Bektaşî Şairleri ve Nefesleri**, I, İstanbul, 1944, s. 178, not.

(23) **İbrahim Aslanoğlu, Kul Himmet Üstadım**, Sivas, 1976.

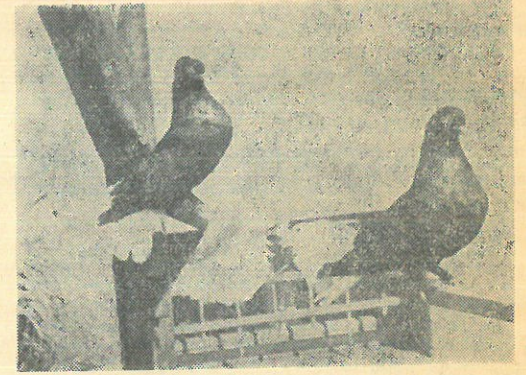
(24) **Kul Himmet Üstadım**, s. 44-48.

Kuş Sevgisi ve Geleneksel Kuşçuluk:

KONYA'DA KUŞÇULUK ve KUŞLAR

— 1 —

Yazan : Mahmut SURAL

Konya'da yetiştirilen Akkuyruk güvercinleri.

Çoğu insanın, günlük işleri dışında merak sardığı, boş zamanlarını bu merakıyla değerlendirdiği, uğraştığı bir şeyleri olur. Bazıları da vardır, merakları aşırı bir tutkudur, ibtilâdir. Av merakı, çiçek tutkusu, kuş sevgisi, mekanik âletler merakı gibi... Sözelimi avcılığı ele alalım: Allahın kışında kıyametinde, tipisinde bir şu ke narına konup saatlerce, hatta günlerce av beklemek, sonunda bir-ikl ördek vurup, bir bayram çocuğunun, «cicilerime baak», sevinciyle sevinmek... Akıl kârı mıdır bu?. Ama gel de sen onu avcıya sor... Aman ne zevktir, aman ne zevktir.. Kuşu da, kuş meraklarına sormak lâzımdır. Ben de öyle yaptım. Sayın avcılarımız darılmasınlar ha... Sıra bir gün, belki onlara da gelebilir.

**

Kuş cinsi çoktur, ama kuş meraklılarının üzerinde durdukları iki çeşit kuş vardır. 1 — Ötücü kuşlar; 2 — Uçucu kuşlar.

Konyadaki kuş meraklıları ötücü kuşlardan kanaryalar üzerinde, uçucu kuşlardan da güvercin üzerinde durmaktadırlar, ki sanırım, bunlardan başka ehlileşecek kuş da yoktur.

Ötücü kuş meraklıları, «Konya Serinofil Derneği» adında bir dernek kurup örgütlenmişlerdir. Uçucu kuş meraklılarının örgütleri yoktur, ama bir kahvehaneleri vardır. Ve gayri

gili bir anımsatmayı yerine getirmek istiyoruz. Kerkük'te derlediği, Kerkük ağzı ünlü halk hikâyesi Arzı ile Kamber'in birinci kez 1964'te Bağdat'ta, ikinci kez de 1967'de Tahran'da basıldığını bildirmektedir (s.207, no:1). Üçüncü baskıyı da biz ekleyelim: Üçüncü baskı, yeni harflerle, 1971 yılında İstanbul'da yapılmıştır. Sayın Terzibaşı'nın gönderdiği imzalı bir nüshası özel kitaplığımızdadır.

Kerkük Horyatları ve Manileri, özellikle hoyratlar üzerinde yapılmış en geniş ve belgesel bir araştırmadır. Bu bakımdan, «Halka mahsus hoyrat ve mani mefhumunun, edebî bir şekil ve aynı zamanda musiki bir tarz olarak Irak Türkleri arasında nasıl doğup geliştiğini bunun sebep ve neticeleriyle en küçük teferrüatına varıncaya değin incelemiş bulunuyoruz.» (s. 289) yargısına yürekten katılıyor, ve bu kültür temsilcisi araştırmacı kutluyoruz.

resmi bir örgüt gibidir bu kahvehâne... Her akşam burada toplanılmakta, bahislere girişilmekte, kuşlar sergilenmektedir.

**

ÖTÜCÜ KUŞLAR

Geçtiğimiz pazar günü Serinofil Derneğinin küçük salonuna girdiğim zaman, «Bu da kim?» der gibilerden bakışanlarla karşılaştım. Kendimi tanıtip, dernek çalışmaları hakkında bilgi almak istediğimi söyleyince yer gösterdiler, sağ olsunlar, bir de çay ikram ettiler. Dernek Başkanı henüz yoktu, ikinci Başkan sordum:

— Derneğinin amacı nedir?

— Ötücü kuşların cinslerini, ötüşlerini ıslah etmek ve üyelerimiz arasında birlik kurmaktır.

— Kaç üyeniz var, sayın Şükrü Uzman?

— Otuzbeş üyemiz var, ancak üye kaydında çok titiz davranıyoruz. Her müracaat sahibini kaydetsek üye sayımız çok artar.

— Kaç cins ötücü kuş vardır?

— Bir yerli Malta tipi vardır; Yüksek ötüşlü bir kuştur. Cermen - Alman - tipi bir cins kanarya da vardır, ki bu kuş basık ötüşlüdür, odalarda bulundurulur ve bu maksatla yetiştirilir. Bordo tipi kanaryaları, her sesi rahatlıkla taklit etme istidadındadırlar. Bu cins kanaryalar, özellikle bülbül sesini taklit için yetiştirilirler. Bunlardan başka Fransızların «Simet», «Parisien», İngizlerin, güvercinin biraz küçüğü «Rokşayn», Belçikalıların «Malima» cinsleri vardır, ki bu kuşlar, sürekli ötücü ve bol nağmeli

kuşlardır. Bir de «Norveç», Krespetler vardır. Bunlar, ayrıca tepeli de olurlar.

— Bir kanarya, yılda kaç yavru yapabilir?

— Normal olarak 15-20 yavru yapabilir, daha fazla yapanlara da rastlanabilir.

— Üyeleriniz arasında bülbül besleyenler de var mıdır?

— Biz dernek olarak bülbülün kafeslerde beslenmesine taraftar değiliz. Çünkü bu hayvanlar göçmen kuşlardır. Türkiye'ye Nisan'da gelir, Eylül'de giderler. Bülbül kafese koydunuz mu ölür. Bunun için bülbülün beslenmesine taraftar değiliz, bu yönde ısrar eden arkadaşlarla da ilgimizi kestik.

— Bülbül, Konya'nın neresinde çok bulunur?

— Geçen yıl Meram'da da vardı, fakat daha çok Ereğli'de bulunur. Özel olarak Ereğliye gider, seslerini banda alırsınız. İstidatlı kanaryaları da bu sesleri dinleterek terbiye ederiz.

— Ses taklidine en istidatlı kanarya cinsi hangileridir?

— Elmalı diye bilinen saka kuşunun erkeği ile kanarya dişisinin birleşmesinden meydana gelen erkek kanaryaların taklit kabiliyetleri çok yüksektir, çok güzel öterler. Biz bunlara «Piç» deriz, ki yavru yapmazlar, dişileri de hiç ötmeyiz. Bir de «florya» vardır; bunlar da saka kuşlarında olduğu gibi kanarya dişileriyle çiftleştikleri zaman, yine bir piç meydana gelir, bunların ötüşlerine de «kurbağa» veya «Makara» ötüşü denilir. İspinoz ayrı bir türdür. Kanarya ötüşlerinin tümünden ıslah edildiğini ve bülbül ötüşüne dönüştürüldüğünü söyleyebilirim.

— Bu işin ticaretini yapıyor musunuz?

— Hayır, merakımız amatördür.

— Bir sergi açmayı falan düşünmediniz mi?

— Bunu bilhassa yazınız. Belediye bize ucuz bir yer verdiği takdirde bu yılki fuar'da bir sergi açmayı düşünüyoruz. Belediye, Fuardaki teşhir pavyonlarını çok pahalıya kiralyor. O kadar pahalı kira ödemeye gücümüz yetmez. Ucuz bir yer verilirse bu yıl bir Srenofil sergisi açmak isteriz.

— Konya'nın en ünlü kuşcuları kimlerdir?

— Ahmet Sinan - Çopur Ahmet - Avukat Mehmet Ali Apalı, Avukat Ahmet Onacak, Bordür Ahmet diye ünlü, bankacı Ahmet Belge, Dernek Başkanımız Ali Doğan Bentler, Güner Sılay, Mehmet Kaşıkçı, kalaycı Tevfik Kızılören, Şükrü Uzman, İbrahim Ayık...

KONYA'NIN KUŞ YETİŞTİRİCİLERİ VE UÇUCU KUŞLAR

Gün pazardı ve kuşçu kahvesi tıklım tıklım dolu idi. Sigara dumanından göz gözü görmüyordu. İçeriye girip:

— «Bir kuş meraklısı arıyorum» dedim. Tesbihli biri elinin şahadet parmağıyla göğsünü dürtükleyip:

— Ooo, kuş meraklılarının şahı benim, adım İsmail, diye konuştu.

Kuşlara ayrılan bir bölmede onunla oturup konuşmaya karar verdik. Kravatlı şah İsmail'e sordum:

— Adınız, soyadınız nedir?

— Adım, soyadım İsmail Uykusuz'dur, ama beni «Şah İsmail» diye tanırlar. Taksi şoförüyüm.

— Şah İsmail arkadaş kaç cins güvercin vardır?

Orada bulunanların hepsi birden kuş cinslerini saymaya başladılar:

— Taklambaç, Mardinli, Enseli, Akkuyruk-kara, Kut, Demkeş...

— Bunların mârifetleri nelerdir?

— Taklambaç küçük gagalı olur ve oynayarak uçar. Mardinlinin gagası daha uzun olur, fişekleme uçar ve üçbin metreye kadar çıkar, pike yapar, oyuna girer ve ortalama olarak dört saat uçuş yapar. Enselinin kuyruğu fazlaca ve geniş olur. Kut'la demkeş aynı cinstendir, aralarındaki fark, kut'un kahve renkli oluşundan ibârettir, ki bu kuşlar uçmazlar, mârifetleri kuğurmaktır, paçalı olurlar. Bir de kumru cinsi vardır. Bunların ayakları çıplak olur. Kuğuruşları süreklidir.

— Peki, bunların çekicilikleri, özellikleri nelerdir?

— Güzellikleri, kuğurmaları ve uçuşlarıdır.

— Bu kuşlar kaç liradan alınır, satılırlar?

— Kuşuna göre değişir. Taklambaçlar beş-altıyüz lira arasında alınır, satılırlar. Ama iki bin liraya kadar alınıp satılan kuşlar da vardır.

Bizim Şah İsmail, sözün buralarında aramızdan ayrılıp kayboldu, bir daha da dönmedi. Kuşlar hakkında bana en çok bilgi veren Hasan Hüseyin Kişi'ye sordum:

— Kuşlar arasında bir takım iddialarınız olmaz mı?

— Olur, salma yaparız.

— Nedir, nasıl olur bu salma?

— Benim kuş fazla uçar, seninki uçamaz

ARAŞTIRMALARI

diye bahse gireriz. Çoğunlukla ortaya ikibin beşyüz lira konulur ve taraflar kuşlarını alıp salma yerine gider, buradan kuşlarını uçururlar. Bu uçuşun zamanı gün doğmadan, gün batımına kadardır. Bu zaman içinde kimin kuşu daha önce yuvasına dönerse bahsi o kazanır ve ortaya konan beşbin lirayı o alır. Vasıta parası ve diğer masraflar da kaybeden tarafa âit olur.

— Kaç kilometreden salma yapılır?

— Elli yüz kilometreden yapılır bu salmalar. Yüz kilometreden dönen kuş çoktur. 165 kilometreden dönen ise Kadir Gönül adındaki arkadaşımızdır ve bu kadar mesafeyi alan tek kuştur.

— Bu salmaları nerelerden yapıyorsunuz?

— Sarayönü, Kadınhanı, İsmil, Karapınar, Karaman, Kâzımkarabekir, Çumra, Akviran, Tutup. Salmalar, çoğunlukla buralardan yapılır.

— Konya'da, en çok kuş besleyeninin ne kadar kuşu vardır?

— Belli olmaz ki... On tanelen tut üçyüz kuş besleyen arkadaşlarımız vardır.

— Kuşçuluğun ticaretini de yapıyor musunuz?

— Hayır, hepimizin işi gücü vardır, bunun ticaret yönü ile ilgilenmeyiz. Bu bir zevk işidir.

Evet... Zevk işidir, o kadar. Kuşu, kuş yetiştirenleri Avukat Sayın Mehmet Ali Apalı'nın dilinden anlatacağım sizlere... Kuş ve çiçek... Bu iki nesne, Apalı'nın dilinde tarihleşiyor âdetâ... Tam aksettirebilirsem, siz de aynı duygulara kapıracaksınız kendinizi. Bundan eminim.

Konya'da, herhangi birisine, «Kuş ve Çiçek» deseniz, ilk aklına gelen, mutlaka Sayın Mehmet Ali Apalı'dır. Biz de kuş konusuna değinmişken, Apalı'yı ziyaret etmememiz edemzedik ve öyle yaptık.

SELÇUK SARAYLARI VE GÜVERCİNLER

Bir gün önceden randevulaştığımız saatte buluştuk. Önce Şirin Hanım Çeşmesinin arkasındaki kuşluğuna gittik. Sonra, evindeki, o seyrine doyum olmayan şiir gibi kanaryalarını, daha sonra da Meram'daki bağına gidip dillere destan güllerini gördük. Ne yazık ki, güllerin açma mevsimi değildi.

Bu kısa gezintinin, oldukça uzun hikâyesini sizlere de anlatmak istedim ve Apalı'ya şöyle sordum:

— Konya'da kuşçuluk ne zaman başlamıştır?

— Selçuklular zamanında başlamış olmalıdır. Selçuk minyatürlerinde bu kuş resimlerine çok raslanmaktadır. O kadar, ki Selçuk saraylarının süsleri olmuşlardır bu kuşlar. Bu iddiânın isbatı olarak şunu söyleyebilirim: Konya'dan başka, hatta yakın kentlerde bile yoktur bu tür güvercinlerden. Türkler Orta Asyadan göç ettikleri zaman oradan getirmişlerdir bu kuşları ve Selçuk saraylarında korunmuştu.

2. Abdülhamid, kuşa meraklı bir zatmış. Şehzâdeliği sıralarında, iki milli futbolcümüz olan Şükrü ve Rüstü beylerin dedeleri olan Osman efendiye «padişah olduğum zaman seni kuşçu başı yapacağım» dermiş. Padişah olunca Osman efendiyi kuşçu başı yapmış ve bu Osman efendinin maiyetinde daha 32 kuşçu varmış. Osman efendi, bir kanaryaya Abdülhamid marşını öğretip Padişaha takdim etmiş. Padişah bundan çok mütehasis olup, Osman efendiye: «Dile benden ne dilersem» demiş, Osman efendi de: «Efendim, beni «Sürre Emîni» olarak hac'ca gönder» dileğinde bulunmuş ve o sıfatla hac'ca gitmiş. Osman efendinin maiyetinde bulunan kuşçular arasında, ünlü Arif ağa olduğu gibi, Konya'dan Nakib zâde Rıza efendi de vardır. Ölünceye kadar saraydan emekli maaşı almıştır.

Padişah, günün birinde, Selçuklulardan kalma, her biri bir şiir kadar güzel bu kuşların övgüsünü duymuş, Nakib zâde Rıza efendiyi Konya'ya göndermiş ve Selçuklu kuşlarının tüm türlerini İstanbul sarayına getirmesini irâde etmiştir. Rıza efendi Konya'ya gelerek Selçuklu kuşlarının tüm türlerini İstanbul'a götürmüş, Padişah, «Takkeli Çopur» tâbir edilen kül renkli, tepesi takkeli, kanatları siyah, bir tâvus kuşunu andıran, gâyet dik kuyruklu türü pek beğenmiş, Rıza efendiyi tekrar Konya'ya göndererek, bu türden biraz daha getirmesini istemiştir. Yazıktır, ki Rıza efendi bu türden sâdece üç tane daha bulabilmiş ve bu üç kuşla saraya dönmüştür. Selçuk kuşlarını gördükten sonra Padişah, kendi elindeki yabancı kuşları, o zaman kapı altı denilen Konya Polis Karakoluna göndererek, yine o zamanın pek ünlü bir kuşçusu olan rahmetli Baş Komiser Bendelli İbrahim efendi eliyle Konyalılara bedelsiz olarak dağıtmıştır, ama kısa bir zaman sonra yok olup gitmişlerdir. Başta Bendelli İbrahim efendi olmak üzere, Ölmez Zâde Abdul-

KARACAOĞLANLAR VE BÜYÜK KARACAOĞLAN

— 2 —

Yazan : Cemil YENER

K. Tecer'in, «İstanbul» dergisinin 1954 tarihinde 14. sayısında yayınlanan şiir şudur:
 İkide bir üstümüze gelürsin
 Nenüz alduk serdar bizde nenüz var
 Dünya bizim deyü dava kılürsin
 Nenüz alduk serdar bizde nenüz var
 Yatur yükleriniz kaldurmaduğ a
 Gelen ulakları döndür medüğ a
 Beğünüz paşanız öldürmedüğ a
 Nenüz alduk serdar bizde nenüz var
 Size verdüm elimizün hasını
 Gaziler eylesün anın yasını
 Aldunuz Tebriz'i güzel Pasın'ı
 Nenüz alduk serdar bizde nenüz var
 Senin tavlâ tavlâ atların na'li
 Benim hecr adına yüregüm dağlı
 Sen Osman oğlu isen ben de şah oğlı
 Nenüz alduk serdar bizde nenüz var
 Çıktı yaylasını bile yayladı
 Vardı padişaha bizi kolladı (koğladı)
 Yaktı vilayeti viran eyledi
 Nenüz alduk serdar bizde nenüz var
 Senin bu işlerin acep değil mi
 Er üstüne gelmek hicap değil mi
 Dört yanımız Gürcistanlık değil mi
 Nenüz alduk serdar bizde nenüz var
 Karacaoğla eydür sürün devranı
 Durmaz geçer ömrümüzün kervanı
 Aldınız Tebriz'i güzel Şirvan'ı
 Nenüz alduk serdar bizde nenüz var

K. Tecer, destanda sözü edilen serdarın, III. Murat çağında ünlü komutanlarından Özdemiroğlu Osman Paşa olabileceğine değiniyor. Ancak daha sonra, içindeki yer adlarının değişmiş olabileceğini ileri sürüyor ve metni zorlayarak yer adlarını değiştirip olayı Osmanlı-Mısır çekişmelerine bağlıyor. K. Tecer, birçok yer adı değiştireceği yerde, Karacaoğlan taşırmasını değiştirseydi işi daha kolay olurdu. Şiirde «Koğladı» denildiğine göre olay, iki devlet ara-

sında değil, devletle bir boy, bir beylik arasında geçmiş olmalı.

Bu şiirin bütününe, gördüğüm hiç bir Karacaoğlan kitabında rastlamadım. Cahit Öztelli şiirin adını bile anmamış. Koşuğu görmemiş olamaz. Çünkü K. Tecer'in İstanbul'un 1954 (10-12-14) sayılarında çıkan Karacaoğlan'a Yeni Bir Bakış başlıklı yazısından yararlanmış. Sanıyorum ki güvenilir bulmamış bu şiiri.

Karacaoğlan üzerine araştırma yapanların birçokları gibi, İlhan Başgöz de 1546 yılında yazılmış olan Latifi tezkiresinde geçen «Karoğlan Türküsün»ün «Karacaoğlan Türküsün» olamayacağı, olsa olsa «Karoğlan Türküsün» olabileceği kanısında. Bence iki olasılık da düşünülebilir. Bir sözcüğü, hele bir özel adı yanlış yazan her zaman bulunabileceği gibi, adı, ölçüye uydurmak kaygısı da Karacaoğlan'ı, Karoğlan yazdırabilir. Divan şairleri arasında ölçü ve uyak uğruna sözcükleri çarpıtanlar az değil.

A. Saim Emirmahmudoğlu, Karacaoğlan'ın Yaşadığı Çağ başlıklı yazısında, yukarıda sözünü ettiğimiz belgeleri bir yana bırakarak, başka yollardan Karacaoğlan'ın 15-16. yüzyıllarda yaşamış olduğunu kanıtlamaya çalışıyor.

Söylentiler dışında, yargılarını dayandırdığı en önemli belge, Cahit Öztelli'nin kitabında (1970 Milliyet yayını) tanıtılan Akşehirli Ahmet Hamdi Efendinin anı defteridir. Bu defterde Karacaoğlan üzerine verilen bilgiler arasında şu satırlar var: «... ve Maraş'ın yeni beylerinden Ali Beyle Taylan yaylasında buluşup divanın seyir ile bu türküyü söylemekle orada nice eyyam kaldığı:

Seherde uğradım bir adil hana
 Dostum sultan olmuş ilin üstüne
 Divanını gördüm oldum divane
 Selâmına durdum yolun üstüne (S.XXV)

Şiir üç dörtlük. Emirmahmudoğlu, Maraş beyi Ali Bey'in kim olabileceğini araştırıyor. Bunun Şehsüvaroğlu Ali Beyden başkası olmayacağı kanısına varıyor. Ali Bey, Yavuz ve Kanuni çağlarında Osmanlılara önemli hizmetler yapmıştır. Sonraları, birçok alanda işbirliği yaptığı Ferhat Paşa, onu padişaha koğlayarak öldürülmesine buyruk çıkartmış ve Tokat yakınlarında üç oğlu ile birlikte öldürtmüştür.

A. Saim Emirmahmudoğlu, Karacaoğlan'ın, Şehsüvaroğlu Ali Beyden «Dostum» diye söz etmesinden ve şiirde kullanılan başka sözcüklerden, ozan ile Ali Bey arasında içtenli bir yakınlık bulunduğu sonucunu da çıkarıyor. Bu yargıların doğruluğunu benimserseniz, önceden sözü edilen «Çıktı yaylasını bile yayladı.» dizesiyle başlayan dörtlük, Emirmahmudoğlu'na iyi bir destek olur. Ancak başka tutarsızlıklar ortadan kalkmaz. Bu tutarsızlıkları özetleyeyim:

1. Dörtlüğü içeren koşuğun öbür bölümleri, Ali Bey olayına uymuyor.

2. Karacaoğlan «Dost» sözcüğünü «Sevgili, oynaş» anlamında kullanır. Emirmahmudoğlu'nun, Ali Bey için söylendiğini kabul ettiği koşuk, yine Öztelli'nin kitabında (29. koşma), birkaç sözcük değişikliği ile, bir kız için söylenmiş görünüyor.

3. Bu koşuğu içeren anı defterindeki açıklamalarda Karacaoğlan'ın, 17. yüzyılda yaşadığı ve bu yüzyılın sonunda öldüğü anlatılıyor. Belgenin bir kesimini doğru, bir kesimini yanlış sayamayız.

4. Söz konusu anı defteri, 1292 (1876) yılında Varsak köyündeki söylentileri yansıtıyor. Karacaoğlan'ın yaşadığı çağdan iki-üç yy. sonra derlenmiş olan bu bilgilerin, söylentiden öte bir değer taşımadığını, Türk Dilindeki yazımda belirtmiştim.

Emirmahmudoğlu'nun ikinci kanıtı, Karacaoğlan'ın: «Ağalar beyler içerler — Kahve de kara değil mi» dizeleridir. Bu dizeler üzerinde yargı yürüten yazar, dizelerin söylendiği çağlarda kahvenin Türkiye'ye yeni gelmiş olması gerektiğini ve ancak ağalarla beylerin kahve içebildiğini belirtiyor. Sonra Kâtip Çelebi ve Meydan Larousse'tan çıkardığı bilgi ile kahvenin Türkiye'ye 1543-1562 yılları arasında geldiğini, bu dizelerin de bu iki tarih arasında söylenmiş olması gerektiği sonucuna varıyor. Kâtip Çelebi'den 35 yaş daha büyük olan Peçevi, kahvenin İstanbul'a gelmesi konusunda daha somut bilgi veriyor. Bu bilgiyi özetleyeyim: 916 (1522) yılına gelinceye değin İstanbul'da ve genellikle Rum'da (Anadolu'da) kahve yoktu. O yıl, Haleb'den Hakem ve Şam'dan Şems adlı iki kişi gelip Tahtalkale'de (Tahtakale'de) iki büyük dükkân açtılar ve kahve satmaya başladılar. Özellikle okur yazar takımından birçok kişiler orada toplanmaya başladı, 20-30 yerde toplantılar yapılır oldu. Kimi kitap okuyor,

kimi tavla ve satranç oynuyordu. Kimi de yeni söylenmiş gazeller getirip biği ve sanat üzerine konuşuyordu. Dostları toplamak için şölen verip büyük paralar harcayanlar, bir iki akçe kahve parası vererek daha büyük topluluklar kurdular. İşinden çıkarılan görevliler, kadılar, müderrisler ve işsiz güçsüz birçok kimseler «Gönül eğlemek için bundan güzel yer bulunmaz.» diyerek buralara üşüştüler. Durup oturacak yer bulunmaz oldu. Bu yerler öyle ün saldı ki, yüksek devlet adamları dışında, bütün seçkinlerin toplantı yeri oldu. İmamlar, müezzinler ve iki yüzlü softalar: «Halk kahvehaneyeye alıştı, mescitlere kimse gelmez oldu.» dediler. Ulema (dln bilginleri) ise: «Kötülük yuvalarıdır, meyhaneye gitmek, oraya gitmekten iyidir.» dediler. Özellikle varızlar, yasaklanması için büyük çaba harcadılar. Müftüler: «Her nesne ki kömür aşamasına vara, katkısız haramdır.» diye fetvalar verdiler. III Murat çağında kahve yasaklandı. Bundan sonra mahalle aralarındaki dükkânların arkalarında koltuk kahveleri oluştu (3).

Bu açıklamalardan anlaşılıyor ki İstanbul'da, kahve içilmeye 1522 de kahvehanelerde başlanmıştır. Yaygınlaşmasına da varlıklı kişiler değil, ortahalli aydınlar ön ayak olmuştur.

İstanbul'da ilk kahvehaneleri açanların, Şamlı ve Halebli kişiler olması, Arap ülkelerinde ve Suriye'de kahvehanelerin daha önceden bulunduğunu gösterir. O çağlarda Güney Anadolu ile Suriye arasında sıkı ilişkiler vardı. Dolayısıyla Karacaoğlan'ın yaşadığı bölgede de kahvenin 1522 den önce bilinmiş olması gerek. Belki de kahvehaneler dışında, yalnız varlıklı kişiler, ağaların, beylerin konaklarında bulunabiliyordu. Emirmahmudoğlu'nun yorumladığı gibi. Buna göre Karacaoğlan'ı rahatça 15. yüzyıla götürebiliriz.

İlhan Başgöz, 17. yüzyılda bir Karacaoğlan yaşadığını kanıtlamaya geçmeden önce, vardığı sonucu veriyor: Aşağıda özetleyeceğimiz bilgilerden, on yedinci yüzyılda bir Karacaoğlan'ın yaşamış olduğunu anlaşıyor. Çoğu sözlü kaynaklara ve Karacaoğlan'ın şiirlerine dayanan bu bilgiler, tek tek alındığında, kesin görünmüyorlar. Bir kısmı yanlış yorumlanmış. Ama, hepsini bir araya getirince, on yedinci yüzyılda bir Karacaoğlan'ın yaşamış olduğu yargısına karşı çıkmak zorlaşıyor.» (S. 30) dedikten sonra belgelere geçiyor. Ele aldığı her belgeyi irdeleyip cürüterek, hiç birinin güvenilir olmadığını belirtiyor. Ancak, ele aldığı belgelerin ço-

şu değil, hepsi sözlü kaynaklara ve Karacaoğlan'ın şiirlerine dayanıyor. Karacaoğlan'ın şiirleri de sözlü kaynaklar arasına girer.

Söylendiği zaman yazıya geçmeyen, ilden ile, köyden köye, çağdan çağa sözlü olarak aktarılırken büyük değişimlere uğrayan halk şiirinden ve söylentilerden çıkarılacak bilgilere güvenilemeyeceği, birçok araştırmacıların üzerinden ve söylentilerden çıkarılacak bilgilere Başgöz de katılmakta ve kitabında sırası geldikçe değişmektedir. Hikmet Dizdaoğlu, yazılı belgeler gibi görülen cönklerin de, ağızların derlendikleri için, güvenilir olmadıklarını bol örnekler vererek kanıtlıyor. Kaldı ki, şairin kendi eliyle yazdığı divanlar bile, kitap kopya edenlerin elinde büyük değişikliklere uğramıştır.

17. yüzyılda Karacaoğlan adıyla şiirler söylemiş bir, ya da birkaç ozanın yaşamadığı söylenemez. Ancak «Karac'oğlan şiir geleneği»ni kuran büyük Karacaoğlan 16. yüzyılda yaşamıştır, belki de daha önce. Büyük Karacaoğlan üzerine varılan kesin sonuçları sıralayalım:

1. Bu Karacaoğlan'ın yaşadığı bölge Çukurova ve Toroslardır.

2. Şiirlerinden, açık olarak anlaşıldığına göre, göçebe bir toplum içinde yaşamıştır. Yurdu köyler, kentler değil, dağlar, yaylalardır.

3. Şiirlerinde yansıtılan yaşam anlayışı üzerinde de görüşler birleşiyor, İlhan Başgöz'ün görüşü, şu tümceleriyle özetlenebilir: «Sevgilinin düştü kurtulup ete kemiğe kavuşması, sevgi anlayışının içine cinsel isteği katıyor. Cinsel istek sevginin bölünmez bir parçası oluyor.» S. 22 «Din, Karac'oğlan'ın sevgilisi ile ilişkisine yön vermez, bu ilişkiler dinin katılıklarını yumuşatır, onları insan duyguları içine alır.» S. 19 «Manilerin bir de bir yerme ve kınama yanı var. Karac'oğlan'da bu yok. Aşiret beyinin sıkı sıkıya düzenlediği, aykırılıkları hemen dışarı atan konar-göçer toplum biçimi, yergiyi ve taşlamayı geliştirmiyor.» S. 25. Memet Fuat'ın görüşünü şu tümcesi özetler: «Uçarı, çapkın. Gezdiği yerlerdeki insanların nabzına göre şerbet verir.» S. 22. Söyleyişler ayrımlı olsa bile görüşler benzeşiyor. İlhan Başgöz, uzun açıklamalar yaparak, Karacaoğlan'ın şiirlerinde yansıyan yaşam anlayışını, ozanın doğal ve toplumsal ortamına bağlarken, Memet Fuat mizacına bağlıyor.

Kanımcı ikisi de haklı. Doğa ve toplum koşulları her insanın iç dünyasında değişik biçimlerde yankılanır ve her insanın iç dünyası-

nın oluşumuna doğa ve toplum koşulları yön verir.

Karacaoğlan şiirlerinde genellikle iki kişi vardır. Kendisi ve bir güzel. Başkaları onu pek az ilgilendirir. Karacaoğlan, bu yönüyle ve daha birçok yönleriyle Nedim'e benzer Nedim'de divan şiirinden gelme bir de «Rakip» var. Karacaoğlan'da rakibin yeri belli belirsizdir. Nedim de rakibi pek ciddiye almaz ya, oyuncak gibi oynar onunla.

Karacaoğlan, ağaları, beyleri saygı ile anar. Nedim ise padişaha, vezirlere övgüler söyler, tatlı dil döker.

Karacaoğlan'ın da Nedim'in de kafalarında cinsel sorun dışında bir sorun yok gibi. Şiirlerinden, karnı tok, sırtı pek, başarılarıyla mutlu kişiler oldukları okunur. Cinsel alanda da başarıya ulaşmış olmalı ki, güzellere karşı aşağıdan almazlar pek, onlara çıkıştıkları bile olur. Biri: «Ben gibi ataşlar düşsün özüne.» der, öbürü: «Beni bimar kıldın sen de bimar ol» der. İkisi de açık saçık konuşmaktan çekinmez. Belirli bir sevgiliye bağlanmaz, buldukları güzele yönelirler. Uzak geçmiş ve uzak gelecek, pek ilgilendirmez onları. Onlar için dün, bugün, yarın önemlidir. Uzak geçmiş ve geleceğin, ne de olsa, düşsel bir yanı vardır. Onlar gerçekçidirler.

Birbirinden çok uzak dünyaların insanları olmalarına karşın, Karacaoğlan ile Nedim'in benzer buluşlar yaptıkları da olur. Karacaoğlan «gönlüm», Nedim «Ey gönül» döner ayaklı şiiriyle, doymak bilmeyen gönüllerine çıkışlar ve onlarla söyleşirler. Karacaoğlan bir güzele:

Dövülürsem dövüleyim

Sövülürsem sövüleyim

Gelin sana kul olayım

Ölürsem kanlım olursun

diye seslenir, Nedim de:

Dövmeye sövmeye kul olmaya billah

Hep kailim anma ki efendim senin olsam

diye seslenir. Cahit Öztelli kitabının 445 numaralı türküsünde «Çifte benli, püskürme benli gerdan, eğdirilmiş üsküf» gibi motifler var. Nedim'in de «Sinemi deldi bugün bir afet-i çarpareli» çıkışlı gazelinde aynı motifler yer alıyor. Nedim de Karacaoğlan gibi, meme - turunc, nar benzetmesi yapar. Divan şiirine meme, sanıyorum ki Nedim'le girmiştir. Nedim'in hece ölçüsüyle yazdığı koşukta, Karacaoğlan havası var.

Aranırsa Karacaoğlan ile Nedim arasında başka benzerlikler de bulunabilir belki. Bu benzerlikler, yalnızca mizaç ve yaratılış benzerliğinden doğmuş görünmüyor.

Karacaoğlan'daki ilk yazla gelen yaylaya çıkış ve doğaya açılış sevinci, Nedim'de yaz aylarında ve bayramlarda kırlara açılış biçiminde yer alır. Lale devrinde bayramlar yaz aylarına rastlıyordu.

Bu karşılaştırmaları, Karacaoğlan şiirinin İstanbul'da 18. yy. da yaşamakta olduğunu düşündüğüm için yaptım. Beyler, ağalar katında ilgi gören şiir biçimi, saray ve konak halkının, hiç olmazsa divan şiirinden tat alacak kadar yabancılaşmamış olan halkı arasında ilgi görmüş olmalı. Bütün özgürlükleri ile birlikte cinsel istekleri de baskı altında bulunan bu halk, Karacaoğlan şiirinin, insanoğlunun doğal eğilimine seslenen yabancı doğası içinde cinsel özgürlüğü yansıtan şiirleriyle, özlemlerine yanıklar bulabilirler.

Yurdu Çukurova ve Toroslar olan kişiliği de yukarıda belirtilen büyük Karacaoğlan hangi yüzyılda yaşadı? İlhan Başgöz, 16. ve 17. yüzyıllarda birer, 19. yüzyılda da iki Karacaoğlan yaşadığını bildiriyor. 19. yüzyılda yaşayanlardan biri Yozgat, biri Silifke yörelerinde yaşamış. 16. yüzyılda Tuna boylarında yaşayanla birlikte Karacaoğlanların sayısı beşe yükseliyor.

Türk Dilinde çıkan yazımda (Ocak 1972) ünlü Karacaoğlan'ın 16. yüzyılda ya da daha önce yaşamış olabileceği üzerinde durmuştum. Burada konuyu biraz daha aydınlatılabileceğimi umuyorum:

1. Biri 1582, öbürü 1600 yılında yazılmış olan iki yapıtta Karacaoğlan adı var. Demek ki Karacaoğlan'ın ünü, İstanbul aydınları çevresine değin yayılmıştır. Bu belgelerde, kır insanların Karacaoğlan türküleriyle gönüllerini eğlendirdikleri, bu şiirlerle varsağı dendiği, Karacaoğlan gibilerin Güney ve Güneydoğu Anadolu'da çok bulunduğu söyleniyor. Bu nitelikler, büyük Karacaoğlan'a tıpatıp uyuyor.

2. Cahit Öztelli, yukarıda adı geçen kitabında Evliya Çelebi'nin, Denizli'yi gezerken Karacaoğlan'ı Ahi Evren, Hacı Bektaş Veli, Mevlâna ve Şems-i Tebrizi vb. gibi, çok eski çağlarda yaşamış kişilerle birlikte andığını ve ondan bir yadır gibi «Karacaoğlan Sultan» diye söz ettiğini yazıyor. (S. XIV) Evliya Çelebi, 1671 yı-

lında Denizli'ye ve Adana'ya uğramış. Eğer 17. yüzyılda çok ünlü bir Karacaoğlan yaşamaktaysaydı Evliya Çelebi'ye, çok eski çağlarda yaşamış bir ermiş, bir yadır gibi tanıtılmazdı. Çükü İlhan Başgöz'ün de belirttiği gibi, Karacaoğlan'ın dinle ilgilendiği yok. Ancak Türk halkı, eski çağlarda yaşamış kişileri kutsallaştırır. Anadolu'da Müslüman halkın kutsal saydığı Hristiyan yadırlar bile var.

Kanımcı, 17. yy. da Karacaoğlan adıyla şiir söyleyen bir ozan yaşamış olsa bile, bu Karacaoğlan büyük bir ün yapmış değildir. Mustafa Âlî'nin verdiği bilgi ile, Evliya Çelebi'ninki arasında 71 yıllık bir süre var. Bu süre içinde ünlü bir Karacaoğlan unutulup onun yerini başka bir Karacaoğlan alamaz. Halk belleği bu denli vefasız olsaydı Karacaoğlan'ın ve daha birçok eski ozanların ne şiirleri, ne de adları günümüze ulaşabilirdi.

3. İlhan Başgöz, 16. ve 17. yüzyıllarda yaşadıklarını ileri sürdüğü Karacaoğlanların yaşadıkları yöreleri ayırmıyor, ikisinin aynı yörede yaşamış olduğu görüşünü benimsemiş gibi. Böyle düşünürsek ikinci Karacaoğlan'ın, büyük bir ustalıklı, birinci Karacaoğlan kimliğine bürünüp, onun havasında şiirler söylediğini ve iki ozanın birbirinde eridiğini varsaymak gerekir. Bu da inanılması güç bir olasılıktır. Bu olasılığı kabul etsek bile, ikinci Karacaoğlan büyük olmaz. Büyük olan, başkasına özenip öykünen değil, kendisine özenilip öykünülen kişidir.

4. 16. yy. da biri Tuna boylarında, öbürü Toroslarda, birbirinden habersiz iki Karacaoğlan bulunmasının bir rastlantı olduğunu kabul etmek zor. Bu durumu, Güneyli Karacaoğlan ününün, daha on altıncı yüzyılda Tuna boylarına değin uzandığını gösteren bir kanıt saymak daha inandırıcı olur. Böyle düşünürsek Güneyli Karacaoğlan'ın yaşadığı çağ, A. Kutsi Tecer'in savunduğu gibi, daha eskilere, 15. yüzyıla doğru kayar.

5. A. Saim Emirmahmudoğlu da: «Ağalar beyler içerler — Kahve de kara değil mi» dize-leri üzerinde yürüttüğü yorumlamalarla Karacaoğlan'ın 15. yüzyılın son yarısı ile 16. yüzyılın ilk yarısında yaşamış olduğu sonucuna varıyor.

(Bitti)

33. Dijon Üzüm Bayramında :

TFK, OTANTİK ENSTÜMANLARDA BİRİNCİ OLDU

TUFEM DE KIYAFETTE BİRİNCİLİK ALDI

Yazan : Üstün GÜRTUNA

Türk Folklor Kurumu Halk Müzikli ve Oyunları Toplulukları Paris Televizyonu 3. Kanal Mozaik için yapımcı Jean Luc Orabona ve Kerem Topuz'un yönetiminde çekim sırasında..

«33. Uluslararası Dijon Sonbahar Bağbozumu Üzüm Bayramı»na katılan Türk Folklor Kurumu, halk müziği yarışmasında otantik çalgılarıyla ve otantik halk müziği ile Gümüş Kolyeyi Türkiye'ye kazandırdı.

5 Eylül Salı günü Dijon'a hareket eden gurubumuz aşağıda adları yazılı kişiler oluşturuyordu:

Kafile Başkanı, Türk Folklor Kurumu Genel Başkanı İhsan Hınçer, halk müziği solistleri İclâl Akkaplan, Ali Gürlü, Soner Özbilen'di. Halk müziği gurubunu idare eden Tuncer İnan'dı. Bağlama, divan sazı, cura gurubunda Mustafa Hisarlı, Mehmet Ergen, Abdi Tural, Hüsnü Tiryaki, kabak kemane'de Yalçın Özsoy, tar'da Gürkan Özpe-

ker, mey'de İsmail Güzel, koltuk davulunda Üstün Gürtuna, zurna ve tulumda Ahmet Meral, kaşıқта Orhan Tekkaptan halk müziği gurubunu oluşturuyordu. Koro elemanları aynı zamanda halk oyunları gurubu elemanlarından seçilmişti. Ülter Bulut, Handan Konduk, Şefkat Özgen, Berrin Özkan, Ayşe Duran, Begüm Aştı, Şenay Özcanlı, Nazmi Zülfikar, Celal Aslan, Bünyamin Başbüyük, Mücahit Güngör, Hikmet Alsungur, Çora Hınçer, Ömer Işık, Yavuz Karaca, Merih Çopur, Kenan Kınay, İsmail Gömlekliden kuruluydu.

Ayrıca Uluslararası Halk Oyunları jüri üyeliğini de yürüten İhsan Hınçer'den başka aynı jürinin diğer üyelerinden Menter Şahinler ile eşi

ARAŞTIRMALARI

Yasemin Şahinler de yarışma süresince gurubumuzla birlikte oldular.

5 Eylül günü İstanbul'dan ayrılan, Bulgaristan, Yugoslavya, İtalya, İsviçre yolu ile 7 Eylül Perşembe günü akşam üstü Dijon'a ulaşan gurubumuz ilk akşam yemeğine davul zurna sesleri ile girmiş, daha ilk geceden itibaren Romanya, İsrail, Yunanistan ve diğer gruplar ile dostluk kurmayı başarmıştır.

Aynı akşam Dijon Üniversitesi kampüsü içindeki Maçon Pavyonu'na yerleşen gurubumuz, 8 Eylül Cuma gününü provayla geçirdi. Aynı gün müzik yarışmasında söz sahibi olan ve gurubumuzu dinlemeye gelen Mösyö Roch'e nefis bir müzik ziyafeti çekti.

9 Eylül günü Konkur'a katılan bütün gruplar, Bağbozumu ve Şarap Bayramı'nın açılışı için Choreydel Baune'da buluştular. Görkemli bir defileden sonra Bayramın açılışı yapıldı. Bayram aynı derecede muhteşem oldu. Öğle yemeğine Dijon'a Cellier de Clairvaux'a dönen gurubumuz öğleden sonra aynı yerde Dijon TV. nu karşısında türkülerden oluşan güzel bir program yaptı. Aynı gün saat 15.00 de Dijon'un Grésilles semtinde Halk Oyunları Gurubumuz Diyarbakır, Ağrı ve Erzurum yöresi oyunlarımızı büyük bir coşku içinde sundular. Grésilles Belediye Başkanının verdiği resepsiyondan ayrılan gurubumuz saat 17.00 de yarışmaya katılan bütün ülkelerin guruplarıyla birlikte Dijon Belediyesi'nin verdiği bir kokteyle katıldı. Akşam yemeğini Palais de Exposition'da yiyen gurubumuz, aynı gece Fuar Salonunda 8 dakikalık yarışma programını çok başarılı bir kompozisyonla sundu. Ses düzeni aynı derecede başarılı değildi 25000 kişilik büyük Fuar Salonunda yalnızca 3 sahne mikrofonu bulunuyordu. Bu yüzden sesimizi, se yirciye ve jüri üyelerine istediğimiz düzende ve tam olarak duyuramadık. Buna rağmen, bütün seyirciler gurubumuzu uzun uzun alkışladı.

10 Eylül Pazar sabahı saat 10.00 da Saint Benigne Katedralinde yapılan üzümün takdisi ve pazar âyininde Gurubumuz bayram tekbirini büyük bir huşu içinde okudu.

Bu törenden sonra diğer guruplarla beraber Centre Ville'e gelen Gurubumuz, yemek arasında komite üyelerine ve jüriye Anadolumuzun bütün sazlarını tanıtarak, değişik yörelerimizden türküler sundu.

Saat 14.30 da başlayan ve kıl metrelerce yürünülen Grand Defile'de halk danslarımızı Dijon halkına ve jüri üyelerine tanıtırma olanağı bulduk. Defile sırasında Sivas, Gaziantep, Diyar-

LE BIEN PUBLIC

Gazetesi'nden :

Le palmarès

- COLLIER D'OR : PHILIPPINES
COLLIER D'ARGENT : TÜRKİYE ANKARA, pour authenticité des costumes
TURQUIE ISTANBUL, pour authenticité des instruments
BULGARIE, pour ensemble folklorique étranger
GUADELOUPE, pour ensemble folklorique français
LES 100 SUISSES VEVEY, pour société de musique en costume folklorique ou historique
COLLIER DE BRONZE : ITALIE, pour authenticité des costumes
ROUMANIE CLUJ, pour authenticité des instruments
ILE MAURICE, pour ensemble folklorique étranger
LIMOUSIN, pour ensemble folklorique français
CHILI, pour société de musique
Tonneau d'or prix du public Pologne
Disque d'argent Guadeloupe
Grappe d'or Pologne
Grappe d'argent Bretagne
Coupe ville de Dijon Yougoslavie
Coupe Chambre de commerce au meilleur ensemble musical bourguignon Les compagnons du Bareuzai (hors concours)
Coupe syndicat d'initiative Israël
Coupe Manifestations commerciales dijonnaises Pays Basque (Espanne)
Coupe Rivella Portugal Chypre Grèce Pologne Suède, Tchecoslovaquie
Coupe de la musique récréative Lorraine
Coupe comité Bourgogne Bretagne, Provence Suisse Bâle, La Bourguignonne, Les Gas du Tsarollais, Les enfants du Morvan, Pont-de-Vaux, Lorraine
Warszawa (hors concours)
Krakowiek (hors concours)
Roumanie Brasov (hors concours)

(Lundi 11 septembre 1978)

bakır, Bitlis, Ağrı, Erzurum Oyunlarını sergiledik. Paris ve Dijon Televizyonları defile' bu arada oyunlarımızı kameralarıyla tesbit etme imkânını buldu. Bu filmlerin bir bölümü daha sonra TRT

televiyonundan 1 Ekim'de yayınlanmıştır. Saat 16.00 da Palais des Expositions'da başlayan gösterilerde Müzik Gurubumuz 8 dakika süre ikinci programında Erzincan'dan bir «Samah», Azeri ağız «Bilirsen mi senden niye küsmüşem» Kayseri'den «Sinsin oyun havası», Karadeniz'den «Derule» ve «Gemciler kalkım» türkülerini okuyup çaldılar. Gösterilerin bitiminde Bourgogne Komitesi ve Komite Başkanı Robert Levavasseur dereceleri şöyle açıklamıştır:

Altın kolye: Philipinler (Büyük Ödül)

Gümüş kolye: Otantik kostümde TÜFEM - Ankara, Türkiye (Birincilik Ödülü).

Otantik enstrümanlarda Türk Folklor Kurumu - İstanbul, Türkiye (Birincilik Ödülü).

Yabancı Folklor gurublarında Varna, Bulgaristan.

Fransız Folklor gurublarında Guadeloupe. Müzik ve tarihi folklor kostümleriyle Vevey, İsviçre.

Bronz kolyeler: Otantik kostümde Sardunya, İtalya.

Otantik enstrümanlarda Cluj, Romanya.

Fransız folklor gurublarında Limousin.

Müzik topluluklarında, Şili.

Yabancı Folklor gurublarında İle Muarice.

Altın Plak: Philipinler.

Altın Fıçı (Halkın alkış birincisi): Polonya.

Gümüş Plak: Guadeloupe.

Altın kalp: Polonya.

Gümüş kalp: Bretagne.

Grubumuzun bir bölümü İhsan Hınçer'le..

Dijon şehri kupası: Üsküp Mirce Acev, Yu goslavya.

Chambre kupası: Bourgogne, Bareuzai (Yarışmanın honörü).

Sendika kupası: Tel-Aviv, İsrail.

Dijonlular kupası: Bask gurubu, İspanya.

Rivella kupaları: Portekiz, Kıbrıs, Yunanistan, Polonya, İsveç, Çekoslovakya.

10 Eylül Pazar akşamı Altın Kolye sahibi Philipinler, Gümüş Kolye sahibi Bulgaristan, Altın Fıçı sahibi Polonya guruplarıyla Grand Tıyatrodaki müzikte gümüş kolye sahibi Türk Folklor Kurumu olarak güzel bir konser verdik.

11 Eylül Pazartesi gününü istirahatle geçiren gurubumuz 12 ve 13 Eylül geceleri geçen yılın Altın plak sahibi Romanyanın Braşov, bu yılın Bronz kolye sahibi Şili gurupları ile Dijon'un Saint Philibert Kilisesinde Sonbahar oyunları konserine katıldı. Burada dakikalarca alkışlanan gurubumuzu Komite Başkanı Robert Levavasseur övücü sözlerle seyirciyeye tanıttı.

Aynı gün CIEF'in staj çalışmalarına katılan gurubumuz Folklor stajı yapan üniversiteli Fransız gençlerine Türk halk sazlarını tanıttı. Bu arada Saint Philibert kilisesinde verdiğimiz konserleri daha geniş olarak tekrarladık. Bu konser CIEF tarafından banda ve Video teybe kaydedildi. Kıyafetlerimiz ve çalgılarımız da kamera, fotoğraf ve çizgi resimlerle tesbit edildi.

14 Eylül Perşembe sabahı rehberlerimiz Marie Heien ve Bernard başta olmak üzere diğer Dijonlu dostlarımızın ve komite üyelerinin göz yaşları içinde Paris'e doğru yola çıktık. Aynı gün öğle vakti Paris'e ulaştık. Paris Üniversitesinin Gare de Lyon'daki kampüsüne yerleşen gurubumuz Perşembe, Cuma ve Cumartesi günlerini Paris'i gezerek geçirdi. Paris Turizm Ateşe Yardımcısı Mehmet Karakaş'ın uğraşı ve aracılığı ile Paris Televizyonuna 10 dakikalık türkölü ve oyunlu güzel bir program yaptık.

Dijon 33. Uluslararası Bayram'a Halk Oyunları Yarışması Jüri üyesi olarak İhsan Hınçer ve Menter Şahinler'ın başka İzmir'den Efes Müzesi Müdürü Sabahattin Türkoğlu ile Ankara'dan Şerif Baykurt ta çağırıldı. Halk Musikisi Dalı'nda yarışan Türk Folklor Kurumu dışında ikinci bir grup olarak Halk Oyunları Yarışması'na Ankara'dan TÜFEM katıldı. TÜFEM, Kıyafet'te Birinci gelerek Gümüş Kolye kazandı. Böylece iki Türk Grubu da birer birincilik elde ederek ve Collier D'argent (Gümüş Kolye) alarak başarılı bir sonuçla ülkemize döndüler.

İĞDE YOLU VE ERSANDIK EFSANELERİ

Derleyen : Doç. Dr. Saim SAKAOĞLU

İĞDE YOLU

Kars'ın Tuzluca ilçesine bağlı Eğrekdere (Kaçınköy) köyünün 200 metre kadar dışında iki sıra halinde iğde ağaçları vardır. Bu ağaçları köylüler budamazlar, kırılan dallarını toplayıp yakmazlar. Onun için ağaçlar fazlasıyla dal budak salmışlar, altları da çalı çırpı yığını halini almıştır. Köylülerin bu ağaçlara el sürmelerinin şöyle bir hikâyesi vardır.

İğde ağaçlarının yanından geçmekte olan atlinin biri, atını sürmek için ağacın birinden ince bir dal koparır. Adam çok gitmeden elindeki dal ateş alıp yanmağa başlar. Aradan bir müddet geçtikten sonra adam ölür. İş bu kadarla da kalmaz, adamın evindeki çoluk çocuğu da çok geçmeden ölürler.

Bir başka anlatmaya göre de, adamın biri o iğdelerden kesip kendisine bir ev yapar. Aradan kısa bir müddet geçer. Bir gece bütün ev halkı derin uykuda iken ev çöker ve içindekilerin hepsi ölür.

Köy halkına göre burası bir ocaktır. Saygı göstermek, ağaçları kesmemek, hatta kendiliğinden kırılıp düşen dalları bile yakmamak, bir işte kullanılmamak gerektir. Eğrekdere köyü halkı bu inanişeye son derece bağlılardır.

(Abdullah Adım, Tuzluca Folkloru, bitirme tezi. Erzurum, 1970, s. 92. Anlatan: Huri Seçilmiş, Eğrekdere Köyü, 1918, ev kadını.)

**

ERSANDIK

Merzifon — Mecitözü yolu üzerinde bir Kızkayası vardır. Önünden, değirmenler döndüren Pınarbaşı ırmağı akar. Kızkayasının her tarafı çamlarla örtülüdür. İşte bu Kızkayasının da bir efsanemizde önemli bir rolü vardır.

Vaktiyle bir Hıristiyan beyinin kızı bu kayanın içinde gergef işlermiş. Kırk basamak aşığı inilince tezgâhının yerine rastlamak mümkündür. Bu bölgenin Müslümanlar tarafından fethedilmesi üzerine, herkes gibi bu kız da kaçıp uzaklara gider. Türk askerleri kovalar, bu kız

kaçar; Türk askerleri kovalar, bu kız kaçır. Kızı bir türlü yakalayamazlar. Kızı kovalayanlar karşılaştıkları kimselere sorarlar. Aldıkları cevap hep aynıdır:

«Kır atlı birini gördük, ama biz onu er sandık.»

«Biz onu er sandık.»

Meğer bu kız pehlivanmış. Önüne geçenleri yenip yoluna devam etmiş.

Bu Kızkayasının yakınında bir de Balkayası vardır. Burada taşların oyulmasından meydana gelen üç oda vardır. Bu kayanın da cephesinde bir delik vardır ki buradan bal akar, Hıristiyan kızı karşılaştığı kimseleri yine yine bu kayaya kadar gelir. Kız kayanın karşısına geçer ve:

«Açıl kayam, açıl!»

der. Kaya açılır, Hıristiyan kızı içeriye girer. Fakat tam içeri girerken kaya kapanır ve kızın saçından bir kısmı dışarıda kalır. O kayadan çıkıp giden kaynağın o saçlardan sızdığı söylenir.

(Dr. M. Şükrü [Akkaya], Orta Anadolu Bir Dolaşma. Ankara, 1934, s. 54-55.)

MİLLÎ FOLKLOR ARAŞTIRMA DAİRESİ BAŞKANLIĞI'NA NEJAT BİRDOĞAN ATANDI

Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Başkanlığı'na İstanbul Esentepe Ortaokulu Müdürü folklorcu arkadaşımız Nejat Birdoğan atanmıştır. Birdoğan, 18 Eylül 1978 de Ankara'daki yeni görevine başlamıştır.

Daha önce bu görevde bulunan Nail Tan ise aynı Bakanlığın Kültür Başmüsavırlığına getirilmiştir.

1934 de Kars'ın İğdir ilçesinde dünyaya gelen Birdoğan, Trabzon Öğretmen Okulu ile Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümünü bitirmiştir. Çeşitli okullarda Türkçe ve Edebiyat öğretmenliği yaptıktan sonra Burdur, İstanbul Alibeyköy ve Esentepe Ortaokulu Müdürlüklerinde bulunmuştur.

Her iki arkadaşımıza da yeni görevlerinde başarılar dileriz. T.F.A.

ÜÇLEME SAVLARIMIZ

Derleyen: Gündüz ARTAN

1. Ağustosta oğul veren arıdan, yağmurdan sonra ekilen darıdan, kocasından sonra kalkan karıdan hayır gelmez.
2. Anasını babasını dinlemiyen evlât, kocaasını saymayan avrat, üzengi ile yürüyen at; kapında tutma hiç durma sat.
3. Arabın yaşı, devenin dişi, devletin işine kılılmaz.
4. Aşını, eşini, işini bil.
5. Aş bilen, eş bilen, iş bilen aç kalmaz.
6. Altı olur, yedi olur, hep Allahın dediği olur.
7. At, avrat ve silah emanet olmaz.
8. At alırsan yazın, deve alırsan güzün, kız alırsan sevin.
9. Avrat, at, bağ; sahibini hep genç ister.
10. At beslenirken, kuş seslenirken, kız isenirken (alınır.)
11. At murat, katır devlet, deve gurbettir.
12. At kudumu, yurt kudumu, avrat kudumu. kudum=kadem, uğur)
13. At torbası ile yatar, meteliğe kurşun tar, kuyruğunu dik tutar.
14. Atım tepmez, itim kapmaz, ipim kopmaz deme.
15. Alma sarı, satma sarı, kapında ise tutma sarı.
16. Alan razı, satan razı, arada gezen çuliu zi.
17. Adı Musa, boyu kısa, sakalı köse (olan an sakın.)
18. Asil azmaz, bal kokmaz, kokarsa yağ okar, cinsi ayrandır.
19. Ardıç, göğün yetmeye; karı, işin biteye; katır, kulun (yavru) tutmaya.
20. Analık kara yamalık, çorba pişirir bozulanlık, ekmek verir ardı yanık.
21. Aç karın, yüksek nalın, salın gönlümün.
22. Akıl gibi zenginlik, eğitim gibi miras, nişma gibi dayanık olmaz.
23. Av avlandı, tav tavlandı, deli evlendi.
24. Barışın, konuşun, sevişin.
25. Baz bazla, kaz kazla, kel tavuk topal rozla.
26. Berberin solumazı, tellağın terlemezi hvecinin söylemezi (beğenilir.)
27. Beylere inanma, suya dayanma, geçkin-karı sözüne aldanma.

28. Boz ata, avrata, oğlana kulluk edenin yüzü ağarmaz.
29. Bulut gider Aydın'a, bak işine kaydına, Bulut gider Gerede'ye, al abanı gir odaya Bulut gider Bolu'ya al yabanı git yalya.
30. Bütün ümitleri yel alır gider, Tomurcuk açılır sel alır gider, Anneler büyütür el alır gider.
31. Çayırdan attan, zemheride kurttan, çelmikte (harman sonunda) Türkten sakın.
32. Çocuklu kadın, kargalı çınar, civcivli tavuk.
33. Dağ başında mekân yapma yel alır, Su yoluna ekin ekme sel alır, Yaşlı isen genç sel alma el alır.
34. Derede tarla sel için, tepede harman yel için, koca yaşta genç kız el için.
35. Demeden tutan evlât, Her şeyden sakınan avrat, Deh demeden giden at devlettir.
36. Deh demeden giden at, Erinden erken kalkan avrat, Buyurmadan tutan evlat,
37. Deh demeden yürüyen at, Buyurmadan tutan evlat, Bir de iyi çıktı mı avrat, Gir oyna, çık oyna. Ha babam ha yürümez at, Bir kaşık su vermez evlat, Bir de dirliksiz çıktı mı avrat Gir ağla, çık ağla.
38. Dumansız baca, sarıksız hoca, çekiş-medik karı-koca olmaz.
39. Dost yüzünden, düşman gözünden, deli sözünden belli olur.
40. Deli sözünden, hasta gözünden, gelin nazından belli olur.
41. Dere kenarından tarla, hocadan kız, gürcüden öküz alma.
42. Devenin dişi, avradın yaşı, memurun maaşı sorulmaz.
43. Döğene elsiz gerek, söğene dilsiz gerek, derviş gönülsüz gerek.
44. Durur durur durmuşa varır, askerden gelmişe varır, avradı ölmüşe varır.
45. Dolu düştü düze, zararı değdi bize; Dolu düştü dağa, muhtaç olduk yağa; Dolu düştü ekine, çiftçi uğrar hekime.
46. Dünya üç şey üzerinde durur: İdârâ,

KURTHASANLI KÖYÜNDE YAĞMUR GELİNİ VE AYDAŞ AŞI

Derleyen: Hikmet SU

YAĞMUR GELİNİ

Yağmur Gelini yağmurların yağmadığı zamanlarda yapılan bir törendir. Kurthasanlı köyüne özge bir töredir. Bu köyde pek yağmur duasına çıkılmaz.

Köyün en ihtiyar kadını, anasının ilk çocuğunu tutar. Çocuklar genellikle erkeklerden seçilir. Bu çocuk yağmur gelinidir. İhtiyar çocuğu çirliçiplak soyar. Başına köyün bütün çocuklarını toplar. Bunlar yarım ay şeklinde bir düzene girerler. Ortada ihtiyar ve yağmur gelini durur. Topluluk köyü ev ev dolaşır. Her evden yağmur gelinin başına elekten bir tas su dökerler. Bıraz yağ ve yumurta verirler. Topluluk yine aynı düzene içinde başka bir eve gider.

Ve hep bir ağızdan:

Ekinimiz gür olsun

Sarpınımız (1) un dolsun

Bizim yüzümüz gülsün

Yağ yağ yağmur Teknede hamur

Arabada çamur Ver Allahım

Sicim gibi yağmur

Yağmur yağmur.

Tekerlemesini söylerler. Bütün köy evleri gezilip bitince, köy meydanına bir ateş yakılır. Yağlar

müdârâ (=yüze gülme), dübârâ (=dalavere)

47. Erken kalkmayan avrat, söz dinlemeyen evlât, mahmuzla giden at; kapında varsa kaldır at.

48. Elini, belini, dilini pek tut.

49. Ellenme, bellenme, dillenme.

50. El oğlu elde çok, evlât belde çok, ana baba hiç bir yerde yok.

51. Elden gelen övün olmaz, övün olsa karın doyuramaz, o da vaktinde bulunmaz.

52. Ekmek Hıdır'ın, su Hıdır'ın, yeyin için kudurun.

53. Ekmeğin pişmiş, vekilin düşmüşü, zamanın geçmişi hoşta gider, rağbet edile.

54. Edirne'nin Tunca'sı, Bursa'nın kaplıcası, İstanbul'un Çamlıca'sı.

55. Evin tutulmuş, avradın bulunmuş, donun dikilmiş.

56. Fakirlerin yüküne tahammül eden zengin, nafakasına kanaat eden fakir, menedilen şeyden perhez eden bilgin azizdir.

57. Göz iki, kulak iki, ağız tek;

Çok görüp, çok dinleyip, az söylemek gerek.

58. Getirince el getirir, yel getirir, sel ge-

ve yumurtalar bir kazanda pişirilir. Çocuklar oturur, orada yumurtaları yerler... Sonra hep beraber Allaha şükür ve dua ederler.

*
*
*
AYDAŞ AŞI

Aydaş aşısı, küçük ve çok zayıf çocuklar için yapılır. İnanışa göre, çocuğun büyümemesi şeytan yüzündendir. Şeytan çocuğu değiştirmiştir. Köyün en ihtiyar ninesi dört yol ağzına bir kazan kurar. Kazanın içine pişecek çocuk konur. Sembolik olarak ateş yakılmış olur. Dört yoldan geçen bütün yolcular:

— Nine ne yapıyorsun?

— Aydaş aşısı pişiriyorum.

— Niye pişiriyorsun?

— Şeytan çocuğu versin diye.

Bu konuşmadan sonra, her yolcu yerden bir çöp alıp kazanın altına sokar, kazanda oturan çocuğun suratına tükürür. Böylece çocuğunu yakacaklarını sanan şeytan çocuğunu kurtarmak için, esas ve sağlıklı çocuğu kazana bırakır. Aydaş (2) çocuğunu alır.

1) Sarpın: Un konan büyük sandık, ambar,

2) Aydaş: Hastalıklı, gelişmeyen çocuk

tirir; götürünce el götürür, yel götürür, sel götürür.

59. Gökova'da darı, Marmaris'te arı, Muğla'da karı lâfi çok edilir.

60. Gavurun eşiği, zenginin döşegi, fukaranın uşağı (=evladı) kıymetli olur.

61. Gam gam doğurur, gam çor (=hastalık, dert, illet) doğurur, çor da ölüm doğurur.

62. Hekim seyahate çıkmış yerine limonu bırakmış, eczacı ben de gidiyorum demiş elmayı vekil bırakmış. Bu haberi duyan soğanla sarımsak küplere binmişler.

63. İyiliğe iyilik her kişinin hali, iyiliğe kötülük şer kişinin hali, kötülüğe iyilik er kişinin hali.

64. İster isen iki âlemde rezil; ya vasi ol, ya vekil ol, ya kefil.

65. İnsan bir gemi, akıl yelkeni, fikir dümeni (kullan kendini göreyim seni.)

66. İnsan oğlunun eti yenmez, gönü giyilmez, tatlı dilinden başka nesi var.

67. İlim üç şeydir: Zikreden dil, şükreden kalb, sabreden ten.

68. İlimden fayda, amelden âfiyet, sözden

nasihat gerektir.

69. İlim olmayan bir vücut susuz bir şehir, berhiz olmayan bir vücut meyvasız bir ağaç, utanma olmayan bir vücut içinde tuz bulunmayan bir tencere gibidir.

70. Kadının ere yakını, öküzün yere yakını, tarlanın eve yakını.

71. Kabrimi bol eyle, cennetine yol eyle, etrafını gül eyle.

72. Kara kışta karlar, martta yağmaz, nianda durmazsa değme keyfine.

73. Kaz kazla, daz dazla, kel tavuk kel hozla.

74. Kılıca, avrada, ata inan olmaz.

75. Koz (=ceviz) gölgesi kız gölgesi, söüt gölgesi, yiğit gölgesi, dut gölgesi, it gölgesi.

76. Lâfın yavan biteni, dumanın eğri tüte-i, horozun erken öteni (değersizdir.)

77. Mart gülmeli, nisan ağlamalı, mayıs ağlamalı.

78. Martta yağmur yağmasa, nisanda yağsa inimese, mayısta sıçan sığmese; ekinin sular saz olur, koyunun yayılır yoz olur.

79. Ne sal (=yıl, yaş) iledir, ne mal iledir, neyim ululuk kemâl iledir.

80. Ne vasi ol ne vekil ol, ne kefil, ulmak istersen eğer kadr-i cemil.

81. Oğlum var diye sevinme, el kızı koynuna girmeyince; Mülküm var diye gülme, yoksul k görmeyince; Komşum var diye övünme, bana bir hal gelmeyince.

82. Osmanlıyla dost olma, kariya sırrını açma, sonradan görmüşle alış-veriş etme.

83. Olmayasın (olamazsın) şu üç yerin birinden Divriği'den, Darende'den, Gürün'den.

84. Olmayasın (olamazsın) şu üç yerin birinden: Divriği'den, Arapkir'den, Eğin'den.

85. Ömrün uzun, düğünün güzün, bir oğlun kızın olsun.

86. Özenilemeden yürüyen at, tut demenin tutan evlat, eve gelince yüze gülen avrat.

87. Özeni vurmada yürüyen at,
Buyurmadan tutan evlat,
Eve gelince yüze gülen avrat,
O evde olmaz mı devlet.
Özeni vurursun yürümez at,
Buyurursun tutmaz evlat
Eve gelince yüze gülmez avrat
O evde olur mu devlet.

88. Paranı, mezhebini ve kanaatini sakla.

89. Rumelinin bozgunu, Anadolunun salı, İstanbul'un yangını.

90. Sanma ki hain berhudâr (=mutlu) olur, ya katil olur, ya berdâr (=asılmış) olur.

91. Sini tıkırtısı, akçe şikırtısı kadın fıkırtısı ferah verir.

92. Söz ârifin, seyran kâmilin, inat cahî'in.

93. Söz söyle alana, kulağında kalana, arı piri olana.

94. Su, ateş ve kadın; asla yeter demez.

95. Şeytan Kemah'ta doğmuş, Divriği'de yaşamış, Kayseri'de ölmüş.

96. Şeriatte seninki senin, benimki benim; Tarikatte seninki benim, benimki senin; Hakikatte ne seninki senin, ne benimki benim.

97. Şubat, mart ayında burnu akmayan; temmuz, ağustosta taşığı sarkmayan, gece leri sırtını dönüp yatmayan (koca istenir.)

98. Şu üç şey için dudağını kıpırdatma: Gittiğin yol, paran ve inanışın.

99. Taze kuzu, gürcü kızı, eşkin at; nafiattır nafiati. Tuzlu balık, geçkin avrat, yorgun at; mazarrattır mazarrattır mazarrat. (Nafiati=faydalı, mazarrat=zararlı)

100. Tarlanın taşlısı, kadının saçlısı, kısrığın döşlüsü.

101. Tarlanın ufak taşlısı, kızın uzun saçlısı, öküzün inek başlısı.

102. Toprak tavında, üzüm bağında, gül dalında güzeldir.

103. Tütünsüz baca, sarıksız hoca, kavgasız koca olmaz.

104. Ticaretini üçe böl: Birisi Allah için, birisi banka için, birisi yemek için.

105. Uşağın iyisi; eşeğin güdülebiir özelliğini, atın anlayışlı olmasını, mandanın gücünü üzerinde toplayandır.

106. Uzun ömür isteyen başı serin, kalbi ferah, ayağı sıcak tutmalı.

107. Üç şey ödünç alınmaz: Akıl, ahlâk, sağlık.

108. Üç çeşit insan vardır: Bir kısmı deva gibi icabında lâzım, bir kısmı illet gibi hazer edip (=uzak durup) kaçmak lâzım.

109. Yaman komşu, yaman avrat, yaman at; birinden göç, birin boşla, birin sat.

110. Yaz gününde ayransız, kış gününde yorgansız, gurbet ilde anasız.

111. Yaş keser, baş keser, Allah onu taş keser.

112. Yol kes, bel kes, insafı elden bırakma.

113. Yanmış ocacık, yünmüş bucacık, hacı kocacık.

114. Ya bir horoz akça pakça, ya her tahlıldan bir bohça, ya da geçer gümüş akça.

115. Yemişin çok olmuşu, kayığın çok dolmuşu, çiçeğin çok solmuşu makbul değildir

Maddî Folklor ve Unutulan Sanatlar :

MALATYA'DA KEÇİ DERİSİNDEN YAYIK YAPIMI

Yazan : Ahmet ŞENTÜRK

Yurdumuzda süt ve yoğurttan söz açılınca akla hemen ayran gelmektedir. Bugün her yerde, şehirlerde ve kasabalarda yoğurdun su ile karıştırılmasından elde edilen içecek, yüzyıllardır Türk köylüsünün içtiği ayrandan hayli farklıdır. Aşağıda görüleceği gibi yoğurdun en azından bir saat şüreyle yayıkta çalkalanması sonunda elde edilen ayranın sağlık yönünden faydaları konumuzun dışındadır. Biz yalnızca Malatya köylerinde, çam ve söğüt ağaçlarından yapılanlardan gayri teneke yayıkların piyasaya çıkmasıyla artık unutulan keçi derisinden yayık (Tulum, tuluh) yapılması üzerinde duracağız. (1) Konuştüğümüz davar sahipleri deri yayıktan daha fazla yağ çıktığını ve ayranının lezzetli olduğunu bildirmiştir.

Yapılış :

Boğazlanan keçinin derisi tulum çıkartılır. Bakır bir kap içindeki odun külü ateşte ısıtılır. Bu sıcak kül elle derinin iç kısmına sıvanır. Deri katlanır. Kalın bir çarşafın arasına konur. Üç, dört saat geçince derinin kılları kolaylıkla yolunur. Daha sonra keskin bir bıçakla kıl dip-leri kazınır. Deri bir teşt (2) içine bırakılır. Üzerine su doldurulur. Böylece yarımdört saat kalır. Sudan alınan deri yüksek bir yerden asılır. Suyu süzöldükten sonra üzerine birkaç avuç tuz serpilir. O halde su dolu teşte konur. İki, üç saatte bir deri çamaşır yıkanır gibi yıkanır. Teştin içinde bulunan su sık sık değiştirilir. Bu şekilde on gün geçince derideki delikler sıkıca bağlanır. Ayaklardan birinden üflenerek deri şişirilir. Şişik deri güneşli ve füksek bir yerden başaşağı asılır.

Boyanması :

Kurumuş olan derinin boyanması için kayısı, dağkirazı (3) ve elma ağaçlarından birer parça kabuk toplanır. Kurutulur. Havanda dövülür. Ayrıca bir parça böğürtlen kökü alınır. Bunların hepsi bir tencerede kaynatılır. (4)

hazer et. (=uzak dur)

116. Yılanın ayağını, karıncanın gözünü, molanın ekmeğini kim görmüş.

117. Zeytin dededen, incir babadan, bağı da kendin yetiştir.

118. Zehirden şifa, kahveden sefa, kahbeden vefa gelmez.

119. Zengin babayı kötü evlat, orta memuru süslü avrat, fakir kölüyü de kuru inat batırır.

Elde edilen koyu kırmızı su teşte aktarılır. Kuru yayık bunun içine bırakılır. Üç gün içinde yayığın her tarafı boyanır. Boyanır bu yayık tekrar güneşli bir yerden asılır. Kuruyunca ayak kabı tamircisine götürülür. Eskici boğaz dışındaki kalan bütün delikleri, meşin parçasının arasına alarak, diker. Kullanılacak duruma gelmiş olan yayığa ilk önce soğuk su doldurulur. Çalkalanır. Yayığın ayakları yün bir urganla birbirine bağlanır. Urgan aynı zamanda boğazı da bağlamaya yetecek kadar uzun olur. Urganın orta yerine iri, mavi bir boncuk takılır.

Ayran yapılması :

Yayığın boğaz kısmına madeni veya ağaçtan yapılmış bir ağızlık (huni) takılır. Yoğurt aktarılır. Sonra bir parça ılık su konur. Yayığın ağız sıkı sıkıya bağlanır. Kadın veya kız yayığın önüne oturur. Parmaklarıyla yayığın urganını kavrar. İleri, geri sallamaya başlar. Bu ırgalayış en az bir saat devam eder. Yayığın önünde oturan kimse yoğurdun çıkardığı ses-ten onun ayran haline dönüp dönmediğini kolaylıkla anlar. O zaman yayığı diker. Ağızındaki ince urganı çözer. Yayığın boğazını bir eliyle sıkıca kavrar. Öteki elinin işaret parmağını yayığın içine sarkıtır. Parmağını dışarı çıkarır. Parmak etrafında istenilen şekilde yağ toplanmışsa yayma işlemi sona ermiş sayılır.

Yayığın içinde bulunan ayran bir tencereye aktarılır. Yayık soğuk suyla yıkanır. Başaşağı asılır. Ayranın üzerindeki yağ tahta bir kaşıkla toplanır. Aslında yoğurdu yaymaktan maksat yağ elde etmektir. Bu arada elde edilen ayranı telef etmek istemeyen köylümüz onu hem yemeklerde, hem de içecek olarak kullanır. Ayrandan çoğu yerde «Ayranlı çorba» yapılır.

(1) Arapkir İlçesine bağlı köylerde vaktiyle bugünkü teneke yayıklar biçiminde pişirilmiş toprak yayıklar kullanıldığı öğrenilmiştir.

(2) Teşt : Büyük bakır leğen.

(3) Dağkirazı : Dağlık kesimlerde yetişen ince yapraklı, küçücük sarımsaklı meyvesi olan bodur bir ağaç.

(4) Arapkir köylerinde, özellikle, Kemaliye taraflarında yetişen ve adına «Kızilkavak» denilen bir ağacın genç dallarından alınan kabukların kurutulduktan sonra kaynatılarak yayık boyanmasında kullanıldığı biliniyor.

HASTA HASAN'LA AŞIK ÜZEYİR FAKİRİ

Yazan : Haydar ÇETİNKAYA

Fakiri tapşırmasıyla şiirler söyleyen ve bir ürkülü hikâyesi bulunan şair Üzeyir, Posof'un ski adıyla Khevet köyünde 18-19. yüzyıllarda yaşamıştır.

Ne tuhaftır ki Hasta Hasan da komşu ilçesi Hıskı'nın Khavet köyünde doğmuş ve yine bu köyde ölmüştür. İki âşığın köy adları arasında bir tek harf değişikliği vardır.

İki âşığın karşılaşmasını gösterir türkülerini raslantı sonunda Çıldır'ın Kür boyu köylerinden birinde buldum. Bu sözlerin dışında herhangi bir bilgi de edinemedim. İlk bakışta sözlerinin aynı kişi tarafından yazılmış ve söylenmiş olduğu duygusunu vermektedir. Şiiri olduğu gibi alıyorum.

HASTA HASAN

Her altında kızıl öküz ürüzgâr üstündedir
Bu dünyanın çar köşesi şah-ı mar üstündedir
Bubekir, Ömer, Osman şefaatchı ya Resûl
Aktaâlanın nişanı Peygamber üstündedir.

FAKİRİ

Bu dünya böyle kurulmuş devlet var üstündedir
Arın, Karun mal kazanmış tar-u mar üstündedir
Avva anam, Adem atam yolladılar cennete
Orkarım ki aldanalar, şeytan şer üstündedir.

HASTA HASAN

Şak Taâla bu dünyada çok mal vermez deliye
Ok malın çok azabı var onu vermez veliye
Estur verip aslanım diye buyurdu Ali'ye
İç küffara boyun eğmez zülfükâr üstündedir.

FAKİRİ

Bir atanın evladıyız başka başka dilimiz
Arın kıyamet gününde belli olur halimiz
İldan ince bir Sırat, hek karanlık yolumuz
İti kazan, üstü köprü, o da nar üstündedir.

HASTA HASAN

Hasta diyor bu sözlerim dinliyene nasihat
Sandan kalktı muhebbet, hayvanattan hâsiyet
Her kalkanda şükür eyle, her yatanda vesiyet
Eçti çağım, doldu sinnim ihtiyar üstündedir

FAKİRİ

FAKİRİ kulluğunda bir gün gelir Ezrail
Dört kitabı hâk gönderdi, tasnif etti Cebrail
Atacak Hallacı Mansur dirilecek İsrail
El koymuş divana durmuş hele sur üstündedir.

**

HASTA HASAN

Benden selam olsun üsdad olana
Evvel bu dünyaya indi ne idi
Altı bin altı yüz altmış altını
Açarını söyle bendi ne idi.

FAKİRİ

Aleykümü selam suval sorana
Evvel gökten zincir indi, bu idi
Altı bin altı yüz altmış altını
Açarı Bismillâh bendi cüz idi.

HASTA HASAN

O nedir ki yerde gökte bilinmez
O nedir ki ona bir eş bulunmaz
Biri öldü cenazesi kılınmaz
Birisi geriye döndü ne idi.

FAKİRİ

Berize'dir yerde gökte bilinmez
O Allah'tır ona bir eş bulunmaz
Asa öldü cenazesi kılınmaz
İdris de Cennete döndü bu idi.

HASTA HASAN

HASTA bu dünyaya gelince doldu
Hangi güldür altmış üçünde soldu
Birin göğe gitti, bir yerde kaldı
Gökten beşi yere indi ne idi.

FAKİRİ

Hemen eşidince FAKİRİ bildi
Peygamberdir altmış üçünde soldu
İsa göğe gitti «M» yerde kaldı
Beş vakit namazdır indi bu idi.

Antakya'da Bir Ziyaret Yeri :

ŞEYH MİKTAD VE MİYASE'NİN ÖYKÜSÜ

Yazan : Dr. Edip KIZILDAĞLI

Altunözü Akdarı köyünde kıymetli bir zatın makamı sayesinde güzel bir koruluk vardır. İnsanların dinlenecek ve huzura kavuşacak bir yeri olup palamut ağaçlarının üzerinde oynayan sincapları seyrederek, bü.bül seslerini dinliyerek, esen serin rüzgârların gönlünüze ferahlık vermesini bir nimet bilip dinlenirken, ziyarette yatan mübarek zatlardan her dilediğinizi dileyebilirsiniz. Gözünüzü açtığımızda önünüzde cennet yemekleri ile süslü bir sofraya bulursanız hiç şaşmadan burasının «Şeyh Mikdad ile Miyase'nin Hıdırın himayesindeki ziyaretgâhı» olduğunu anlarsınız.

Rüzgâr Ş. Hasan Akgöl'ün sakalını uçururken tatlı hikâyelerini dinler ve kendinizden geçersiniz:

«Cahiliye devrinde İbni Amirin iki oğlu olup Cabir Dahhak'ın Miyase adında bir kızı ve Esvedî Kindinin Mikdad adında bir oğlu varmış. Gayet zengin olan Cabir kızı evlenme yaşına gelince kızını istemeye gelen Halit bin Velid, Ebu Cehil ve Ömer bin As'ı, üç gün üç gece ağırladıktan sonra ne istediklerini sormuş:

— Lat ve Uzza'nın emri ile kızınızı oğlumuza istiyoruz, demişler.

— Çok güzel memnun oldum, fakat bir defa da kızıma sorayım.

— Olur, sorun, hangimizi tercih ederse onun olsun, demişler. Kız:

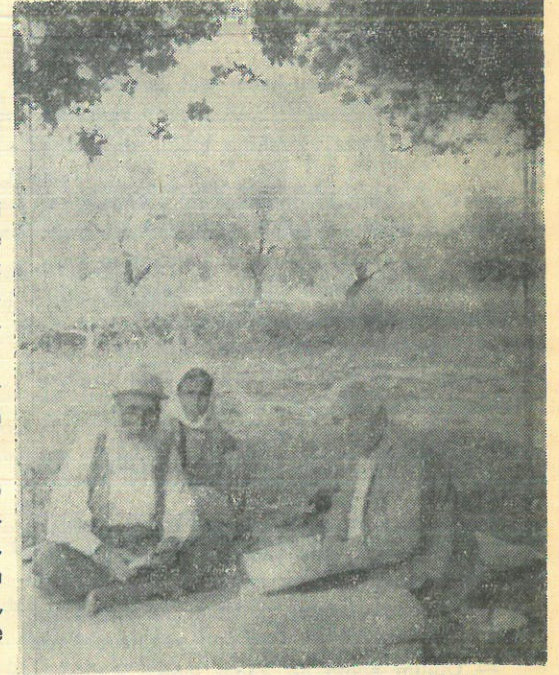
— Baba ben sırtımı yere getirecek bir er ile ancak evlenirim. Gün verin meydan açılsın, arzu edenler ile gürüş turalım, demiş. Görücü-ler bu teklifi kabul etmişler. Kız yüzüne nikab takıp askerler gibi kılıcı eline almış, meydana çıkmış. Önüne geleni yere atmaya başlamış. Yıkamadığına yüzünü gösterip mest ediyor ve saf dışı bırakıyormuş. Meydanda kimse kalmayınca bir çoban ortaya atılmış.

Kız:

— Sen fakir bir çobansın, beni nasıl alt edersin?

— Sabret, insanlar fakir görünce kapıyı kapatır, köpeği üzerine salarlar; zengin ise sofraya oturur. Fakat ben seni yıldırım gibi yere çarpacağım.

— Hangi kabiledensin? Aslın nedir ki bu kadar güvenirsin?

Şeyh Hasan Akgöl, Dr. Kızıldağlı ile..

— Beni Amir Kabilesinden Esvedel Kindinin oğlu Mikdad benim? Senin amcanın oğlum. Ve seni kimseye vermem. Diyerek hamle yapmış. Miyase, sevgilisi Mikdada dayanamıyarak mağlup olmuş. Ama bu defa babası dayatmış:

— Kızımın Mihrini getirebilecek misin?
— Dile benden ne dilersem?

— 400 kırmızı deve, 400 arap atı, hepsi de altın ve gümüş yüklü olacak. Önlerinde bir köle, üzerlerinde bir halayık, başlarında altın tepsi, içi mücevherle dolu olacak. Bunları 90 günde getireceksin. Kabul mu?

— Evet kabul.

Kız amcası oğluna yüzüğünü verir, Mikdad ta ona kendi yüzüğünü verir. Meydan dağılır, herkes evine döner.

Mikdad şimdi ne yapsın? Bu yükün altından nasıl kalksın? Düşünür ve çareyi yol kesmekte bulur.

Hind'den Arabistana mal getiren Beni Haşim Kabilesinin kervanı bu iş için biçilmiş kaptan. Yollarını keser.

— Ya malınız, ya canınız? der. Sorarlar:
— Mikdad sen bu soygunu ne için yapıyorsun?

— Amcam kızını almak için.

— Peki, bu mal, sana hediye olsun, al götür, derler.

Cabir Dahhak'ın bu kadar mal ile gözü doymaz. Gene ister:

— Bana (Kisra) kıralının tacını da getireceksin.

— Olur. Onu da getireceğim. Amma söz, 90 gün daha bekleyeceksin. Mikdad o zamanlar ateşe tapan (Kisra)'nın memleketine varır. Ateşlerini söndürmeğe başlar. Askerler onu yakalayıp Kıralın huzuruna çıkarırlar:

— Kimsin? Ne istiyorsun? der Kıral.

— Adım Mikdad. Kisranın tacını istiyorum! O zaman Kıral:

— Atın şunu zindana, der. Atarlar. Kırk gün sonra aslanlara yem yaparsınız, diye de emreder.

Günü gelir meydan kurulur. Borular çalar. Mikdad meydana atılır, aslanın kafesi açılır. Aslan kükreyerek üstüne atılır. Mikdad, bir vuruşta aslanı yere serer, kafasını keser, Kırala uzatır. Canı bağışlanır. Kral onu yanına çağırır.

— Oğlum senin ne kadar yiğit olduğunu gördüm. Tacımı ne yapacaktın?

— Amcam kızını almak için mihir istediler, alıp götürecektim.

— Ya beni?

— Sizi ne yapayım, tahtınızda güle güle oturun.

— Öyle işe bu taci sana hediye ediyorum, al götür, sevgiline kavuş. Mikdad sevinerek kabilesine döner, ama ne görsün, aradan yüz gün geçmiş, sevgilisini at üzerinde başkasına gelin götürüyorlar. Hemen kılıcına sarılır, alayı bozar, Miyaseyi alarak çöllere kaçar.

Bu defa karşısına Hz. Ali çıkmış.

— Durun nereye gidiyorsunuz? Kimsiniz?

— Yolumuzdan çekil yabancı.. Bana Mikdad derler, bu da amcam kızı Miyase. Bize engel olmaya kalkma. Halin duman olur. Kız demiş:

— Sen bir tarafa çekil, ben hamle yapayım. Bunun üzerine Hz. Ali her birini bir serçe parmağı ile tutup gök yüzüne fırlatmış, sonra yere indirip sormuş:

— Derdiniz nedir?

— Evlenmek istiyorum.

— Müslüman olursanız hemen nikâhınızı kıyarım, me's'ut olursunuz.

— Olduk gitti diyerek, şahadet getirmişler. Evlenmişler. Çöller cennet gibi olmuş. Bulutlar üstlerini örtmüş, uyumuşlar.

Fakat düşmanlar uyumamış. Yakalayıp Cabir'in zindanına atmışlar.

Miyasenin annesi Temime hallerine acımış ve doğru Muhammet Mustafa'nın huzurunda şahadet getirip yardım istemiş. İşi Hz. Aliye havale etmişler. Hz. Ali de Cabirin sarayını başına geçirmiş. Zindanı açmış. Mikdad ile Miyase de el ele vererek Şamı, Halebi, Nihayet Altun-özü Bayra (Akdarı) köyüne gelmişler. Burada tekrar düşün dernek yapılmış. Hz. Hıdır da aralarına karışmış. İşte bu güzel koruluğun koruyucu melekleri Mikdad ve Miyase ile Hıdırın efsanesi yıllar boyu sürüp gelmiş. Yılın her mevsimi ve haftanın cuma, cumartesi ve pazar günleri bu güzel koruluk bir dinlenme ve düşünme kaynağı olmağa devam ediyor. Hastalara şifa, ümitsizlere ümit, çocuksuzlara çocuk veriyor. Onlar bizi, biz onları koruyoruz.»

Harbiye çağlayanlarında, Topboğazı tepesinde Tarsusta, Mersinde Şeyh Mikdad ziyaretleri vardır, onları da gezip gördüm.

Bu efsaneyi anlatan Şih Hasan Akgöl, bah-tiyar olsun...

PRİZREN'DE TÜRK MANİLERİ

— 2 —

Derleyen : Nimetullah HAFIZ

- Ç**
32. Çeşme akar lüle lüle
Yarım celir cüle cüle
Pembe mendil elinde
Kuyruğunu sile sile.
33. Çevreyi çiçekledim
Almay bıçakladım
Sandım çi yar yanımdadır
Yastığı kucakladım
- D**
34. Dağda ilan bürüdü
Su çukurda yürüdü
Sen ütede, ben beride
Yüregim çürüdü.
35. Deynizde kara balık
Yüregim sana yanık
Ben istedim konoşma
Burası kalabalık
36. Derede kum kalmadı
Balıkta pul kalmadı
Hade be yar yatalım
Lambada gaz kalmadı
37. Dereler müreçep olsa
Derdimi bilen olsa
Otorsaydım aglama
Yaşımı silen olsa
38. Deyaya dalamadım
Yanımda kalamadım
.....
.....
39. Dalımın goncesisin
Cülümün cecesisin
(Dilimin hecesisin)
Anlayamadım citti
Sen cünlümün nesisin.
40. Dutun çüki çürüdü
Su çüküne yürüdü
Sen ütede ben beride
Yüregim çürüdü.
41. Dutun çüki dut verdi
Yaprakları boy verdi
Uzun adam uzun kari
Birbirine dad verdi
- E**
42. Egiririm igim dolmas
Beklerim yarım celmes
Bilerim niçin celmes
Çatıptır eli degmes
43. Ektim fesligen evlek evlek
Dadandı bi kara lilek
Beni yardan ayıran
Satsın kavburlen elek
44. Elimde mercan
Çivide filcan
Darılma motram
Kahpedir kocam
45. Elif altına mimler
Bülbül kafeste dinler
Benim kalbimde sensin
Senin kalbında çimler
46. Elimde pembe mendil
Bilmece sülerim bil
Sevgilimden ayrıldım
Aklım başımda dil.
47. Elmas yüzük parmakta
Çifte benek yanakta
Benim bi sevdiğim var
Karşıdaçı konakta.
48. Endim dere akmay
Yar yüzüme bakmay
Türli çiçek kokoladım
Yar yüzüme bakmay
49. Ev arkası kayisi
Yere düşmüş yarisi
Bulamadım o yari
Oldi cece yarisi.
- F**
50. Fesligen ektim duvara
Celen ceçen suvara
Agzi dili kurusun
Çim sülerse bu yara.
51. Fesligen ektim sıra, sıra
Agam citti Mısır'a
Citma Agam Mısır'a
Ben celim arkan sıra
52. Fesligenim çes beni
Hamaylına diz beni
Ben bi Mısır altınım
Cerdanına diz beni.
- E**
42. Egiririm igim dolmas
Beklerim yarım celmes
Bilerim niçin celmes
Çatıptır eli degmes
53. Fesligeni ekerim
Budur yolom ceçerim
Ne gayri yar severim
Ne senden vazceçerim
54. Fesligen yapracığı
Cümüştür tırnacığı
Her cüzeller arasında
Allanmış yanacığı.
- G**
55. Gaz üstüne su oynar
Su üstüne yaz oynar
Telli yorgan üstüne
Celin cüvegi oynar.
- H**
56. Hayt ezalım ezalım
Baçelerde cezalım
Sırma düşek üstünde
Diba uçkur çüzalım.
57. Hayt kliseler kliseler
Çilidini kırsalar
İçindeçi cüzeli
Bi cece çüversalar.
58. Hey akam akam
Cümüştür tokam
Alla'tır arkan
Çıkseden korkmam.
59. Hey bülbülüm zar cetir
Yardan bi haber cetir
Yar sana meytüp versin
İnadına zar cetir.
- I**
60. İnce çibuk efendim
Sık sık kapınlen ceçtim
Anam babam vemese
Kallaya kaç efendim.
- K**
61. Kafes kuşsus olur mi
Dere taşsız olur mi
Kalbımdaçı yaralar
Sensis çeçmiş olur mi.
62. Kalla ardında bunar
Kuysam elimi donar
Ben o kızı alamadım
Hala yüregim yanar
63. Kalla ardında mezar
Altında bi kız yazar
Sorarsenis ne yazar
Derdine derman arar
64. Karla ardi tekneli
İçinde çül ekmeli
Kolay dildir yar sevma
Biras zamet çekmeli

Yıllık aboneli : 60,

altı aylık aboneli : 30

liradır.

Yurt dışı senelik abone :

\$ 8, £ 4, DM. 15

TÜRK HALK BİLGİSİ (FOLKLOR) DERNEĞİ'NİN YAYIN ORGANIDIR.

Sahibi ve Genel Yayın Müdürü : İHSAN HİNÇER

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :

BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Aksaray — İstanbul, Tel. : 22 49 74

Basılmayan yazılar
istenince geri gönderilirDizgi ve baskı :
YÖRÜK MATBAASI
İstanbul

347

Kalladan endim aşı
Elimde altın maşa
Herçes almış yarını
Çekilir gelen başa

Kallanın ardındayım
Cecenin derdindeyim
Herçes uyukusunda
Ben yarın derdindeyim

Kallanın bedenleri
Çeviririm cidenleri
Eşçi may (?) bağlamış
Bayraklı dilberleri.

Karanfilsin kararın yok
Gonce cülsün timarın yok
Ben seni çoktan sevdim
Sen amaksın haberin yok.

Karanfil teste cider
Kokosi dosta cider
Beni cençler cürenler
Evine hasret cider.

70. Kara kız kara kız
Al taragi taran kız
Beni begenmesen (eger)
Sen bahtını ara kız.

71. Karşı karşı kapımıs
Karşıda düçanımıs
Cel sarılalım, yatalım
Patlasın duşmanımıs.

72. Karşı karşı kapımıs
Portokal atışırıs
Anamıs, babamıs duymasın
Cizlice sevişırıs

73. Kına çiçeği
Balta çiçeği
Dokonmanın yarımına
Sallarım biçagi.

74. Kınadım yok uçamam
İnci, mercan saçamam
Her ünüme celene
Ben sırrımı açamam.

75. Lale sünbül biçilmes
Souk sular içilmes
Her şiden vaz çeçilir
Nazli yardım çeçilmes.
76. Lilek uçar kalka kalka
Ayagında cümüş halka
Ver Alla'im nafaka
Ben vereyim sadaka.

M

77. Martifalım fal olsun
Doli koynom mal olsun
Çime düşerse bu fal
Devletilen batıyar.

78. Mavi yelek ilmeden
Leçelendi cimden
Ben bu yarı kazandım
On beşine cirmeden.

79. Mavi yelek mor yaka
Bayıldım baka baka
Evde cünül olmas
Hade çıkam sokaga.

80. Mendilim aktır
Ucları yoktor
Ben seni sevmişim
İnçarım yoktor.

81. Mendilim buz cibi
Ben yürürüm kız cibi
Ya alırım o kızı
Ya patlarım tuz cibi

N

82. Nar ortadan ayrılır
Hiç sebepsiz darılır
Aşk cülüne düşenler
Yar eline sarılır.

O

83. Orta çarşı uzun pazar
Benim yarım onda cezer
İliklemiş pullarını
Dilberler mazum cezer

P

84. Pencereni taşlardım
Hep yanına hışlardım
Zencin olsaydım sana
Hep malimi bağışlardım

85. Portokal aldım handan
Severim seni candan
Bu meytübi yazan
Cüzyaşidir kandan

(Folklor: 120)

(Devamı var)

HER YERDE HER ZAMAN
hizmetinizde

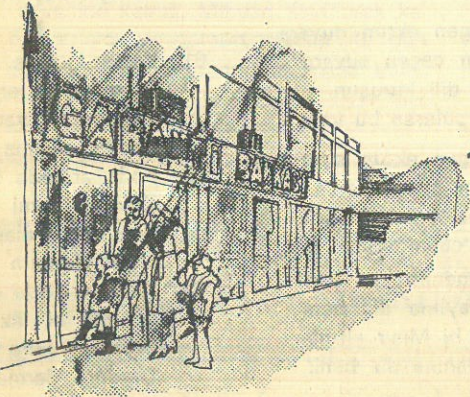
T.C.ZİRAAT BANKASI

(Basın: 60054/A. 20074 — 121)

ailenizin bankası

Yurdun her köşesindeki
şubeleriyle yakınınızdaki bankadır.
TÜRKİYE GARANTİ BANKASI;

TÜRKİYE
GARANTİ
BANKASI

348

EN KÜÇÜK
TASARRUFLARINIZA,
BÜYÜK
TASARRUFLARINIZ
GİBİ DEĞER
VEREN BANKA

349
AKBANK

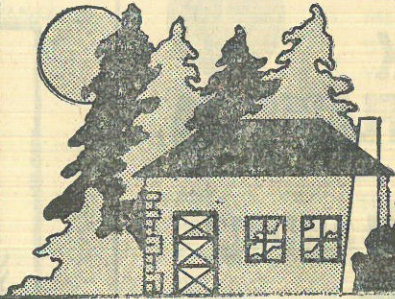
ANADOLU
BANKASI
SİZİN EŞİNİZİN
ÇOCUKLARINIZIN
KISACASI
AİLENİZİN BANKASIDIR

(Folklor: 123)

(Folklor: 122)

“kolay
ev sahibi
olmak
için.”

TÜRKİYE
EMLAK KREDİ
BANKASI

(Basın: 60174/A. 20312 — 124)

EV

sahibi olmak
SİZİN DE
hakkınızdır

YUVA
hesabımızla
EV
edinmenize
yardımcıyız

asırlık tasarruf bankası

EMNİYET
SANDIĞI

(Basın: 60083 — 125)

350

(Yeni Ajans : — 126)

LOKMAN MÜSTAHZARI
HALK SAĞLIĞI HİZMETİNDE

- Ekza - 9 Ekzema merhemi
- Algo - Tablet Ağrı hapi
- Lokman - Tablet Ağrı hapi
- Algo - Analjezik tablet
- Algo - Tablet 4 tabletlik
- Moruvit - Vitamine Kuvvet şurubu
- Kina - Kola İştah şurubu
- Ananiur Burun ve göz damlası
- Meprool Tablet Sınır hapi
- Sollargen Granüle Ekzema - kaşınıtı
- Sel de Gastrin Granüle Mide tozu.
- Gastro Goutes Mide damlası
- Gastroguanil İshal kesici tablet
- Metogastin Mide tozu
- Derivit Yara ve yanık merhemi.
- Lokman Çayı Afiyet çayı tozu
- Dover Tablet Öksürük ve bronşite
- Metekodin Öksürük hapi
- Metekodin Öksürük şurubu
- Algo - Wax Ağrı merhemi
- Algo - Wax Vazo Grip ve ağrılarda
- Algo - Wax Nazal Nezle merhemi
- Ma-ka-ta Basur merhemi
- Cuti - Cura Cilt losyonu
- Pedi - Cura Ayak banyosu
- Pilo - Cura Saç ilacı
- Lokman Keşse ağrı kesici
- Panason (20 Gr. paket)
- Sağlık çayı
- Parason (50 Gr. alüm. kutu)
- Deriseptol Yara ve göbek
- Dr. Krom Diş pastı

(Folklor: 128)

Basın: 60109 — 127)

biralara "ASI"
tekel birası...

351

duvarlarınızın
vazgeçilmez
dostu

**ÇANAKKALE
SERAMİK
fayansları**

banyo
ve mutfagınız
için

sıhhi

ucuz

dayanıklı

temiz

modern

renkli

KS

Çanakkale Seramik Fabrikaları A.Ş.

Karaköy, Tersane Caddesi, Hediye Sokak No. 4-6 Tel.: 43 03 55 (5 hat)

352

Folklor: 129)

13 Mart 1979

13/11

Devlet Kütüphanesi

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

ARALIK 1978

İÇİNDEKİLER:

Türk Halk Oyularında Uzmanlaşma	Hamit ÇİNE
Urfa Folklorik Tıbbından Örnekler	Dr. Ayşegül DEMİRHAN
Sancı Pelidi ve Hamza Taşı Efsaneleri	Doç. Dr. Saim SAKAOĞLU
Hayvan Seslerinin Dillerdeki Yankısı	Kurtul ALTUĞ
Yozgat Bilmeceleri — I —	Muhsin KÖKTÜRK
Naldöken Tahtacılarında İnançlar, Bilgiler, Tekerlemeler	Rıza YETİŞEN
Kitaplar Arasında: «Anadolu Büyüleri»	Konur ERTOP
Eskişehir Kadın Oyunları ve Giyimleri	Alaattin ZENGİN
Abone ve okuyucularımıza	T.F.A.
Konya'da Kuşçuluk ve Kuşlar — II —	Mahmut SURAL
Kutu Deresi Söylencesi	Ali Rıza ÖNDER
Mir'âti'nin Bir Destanı	Hayrettin İVGİN
Kerkük Ninn'leri	Çoban BEŞİRLİ
Prizren'de Türk Man'leri — III —	Nimetullah HAFIZ
Geçen Ayların Folklorla İlgili Olayları	I. Ü. NASRATTINOĞLU
Dergimizin cilt ve Sayıları	T.F.A.

BIZE GELEN KİTAPLAR

SAYI : 353

KURUŞ : 500

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

353